

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GAZETE SÜTUNLARINDA ÖTEKİ OLMAK

TÜRK YAZILI BASININDA ÖTEKİLEŞTİRME - ETNİK
KİMLİKLER ÜZERİNE BİR SÖYLEM ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEÇİL SEZGİN

MAYIS, 2012

GAZETE SÜTUNLARINDA ÖTEKİ OLMAK
TÜRK YAZILI BASININDA ÖTEKİLEŞTİRME - ETNİK
KİMLİKLER ÜZERİNE BİR SÖYLEM ANALİZİ

SEÇİL SEZGİN

İletişim Bilimleri Programı'nda Yüksek Lisans derecesi
için gerekli kısmi şartların yerine getirilmesi amacıyla
Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne
teslim edilmiştir.

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
MAYIS, 2012

“Ben, Seçil Sezgin, bu Yüksek Lisans Tezinde sunulan çalışmanın şahsıma ait olduğunu ve başka çalışmalardan yaptığım alıntılarını kaynaklarını kurallara uygun biçimde tez içerisinde belirttiğimi onaylıyorum.”

SEÇİL SEZGİN

TEŐEKKÖR

Bu tezin yazılma sürecini benimle beraber yaşayan, denetimleyen, gözleyen, bana fikirleri, eleştirileri, yorumları ile destek veren tüm kişileri tek tek anmam olanaksız. Burada katkısı bulunan herkese şükranlarımı sunarım. Tez aşamamın her anında desteğini benden esirgemeyen, bu sürecin benim için ne kadar zor olduğunu düşünerek önermelerimi her zaman açık fikirlilikle ve samimiyetle dinleyen, eleştiren tez danışmanlarım Doç. Dr. Lemi Baruh ve Doç. Dr. Levent Soysal'a teşekkür ederim.

İstanbul, Mayıs 2012

İçindekiler

Teşekkür Notu

Özet

Abstract

Şekil Listesi

iv

Giriş

1	MİLLİYETÇİLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	3
	1.1. Mikro Milliyetçilik ve Toplumsal Bölünme	4
	1.2. Ötekileştirme	5
2	TÜRKİYE'DE “TÜRK” ÜST KİMLİĞİ VE “ÖTEKİ”LER	6
	2.1. Türk Üst Kimliği	7
	2.2. Türkiye’de Ermeni ve Kürt Etnisitesi	11
	2.2.1. Ermeniler	11
	2.2.2. Kürtler	12
3	YAZILI BASINDA ÖTEKİLEŞTİRME	13
	3.1. Gazetelerde Ötekileştirme Pratikleri	14
	3.2. Türk Gazetelerinden “Biz” ve “Öteki” Örnekleri	17
4	YÖNTEM	23
	4.1. Araştırmanın Amacı	23
	4.2. Araştırmada İncelenecek Olaylar	24
	4.3. Araştırmada İncelenecek Gazeteler	24
	4.4. Araştırma Yöntemi	25
	4.4.1. Van Dijk'in Söylem Analizi.....	26

5 BULGULAR	28
5.1. Türk Yazılı Basınında “Biz” ve “Kürtler”	29
5.1.1. Açılım ve Habur Karşılması.....	30
5.2. Türk Yazılı Basınında “Biz” ve “Ermeniler”	38
5.2.1. Hrant Dink Suikasti	38
5.2.2. 1915 Olayları'nın Yıldönümü	43
SONUÇ.....	48
KAYNAKÇA.....	52

GAZETE SÜTUNLARINDA ÖTEKİ OLMAK

TÜRK YAZILI BASININDA ÖTEKİLEŞTİRME - ETNİK KİMLİKLER ÜZERİNE BİR SÖYLEM ANALİZİ

Seçil Sezgin

İletişim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Programı

Danışman: Levent Soysal

Mayıs 2012

ÖZET

Bu araştırma, Türkiye'de ötekileştirme sürecinde medyanın nasıl bir dille etkin hale geldiğini ve kendini gösterdiğini sorgulamaktadır. Ulusal kimliklerin gazete haberleri aracılığıyla yeniden üretilişine Kürt ve Ermeni kimliği örnekleri üzerinden bakılmıştır. Türkiye'de etnik tansiyonu artıran üç olay seçilmiş ve bu olayların ardından yedi günlük gazetenin haber ve yorumları söylem analiziyle incelenmiştir. Yapılan çalışma sonunda farklı gazetelerde farklı yoğunluk ve şekillerde de olsa ötekileştirmenin varlığına rastlanmıştır. Bir üst kimlik olarak “Türk”lük üzerine kurulan milli bilincin pekiştirilmesi sürecinde günlük gazetelerin önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Türk kimliği tanımlanırken öteki ihtiyacı diğer etnisiteler kullanılarak karşılanmıştır. Gerek semboller ve vurgularla, gerek siyasilerin açık milliyetçi mesajlar içeren sözlerini naklederek, gerekse haberleri sunuş biçimleri ve yazarlarının yorumlarıyla gazeteler bu işlevi bilinçli ya da bilinçsiz yerine getirmiştir. Türkiye'nin dünyanın gözündeki prestiji ve ününün iyi olması gazetelerin ortak kaygısıdır.

Anahtar Kelimeler: Ötekileştirme, Yazılı Basın, Söylem, Kürt, Ermeni

**BEING THE OTHER IN NEWSPAPER COLUMNS
OTHERING IN TURKISH PRINTED MEDIA-
A DISCOURSE ANALYSIS ABOUT ETHNIC IDENTITIES**

Seçil Sezgin

Communication Studies Graduate Program

Advisor: Levent Soysal

May 2012

ABSTRACT

This research examines the influence of mainstream media through the process of *othering* ethnic and religious minorities in Turkey. The reproduction of national identities through newspaper texts is analyzed via examples of Kurdish and Armenian identities.

The study focuses on three events which led to an increase of tension, and newspaper stories and columns about these events are analyzed through discourse analysis. The research shows that traces of ‘othering’ in varying degrees appear in those stories and columns. During the process of imposing Turkishness as a super-ordinate identity it is concluded that daily newspapers act as an effective agent in this process. While Turkish identity is defined, the need of the *other* is fulfilled via the use of different ethnicities. Newspapers *accomplished* this task, consciously or unconsciously, through the use of symbols and emphasis by quoting the nationalist messages of politicians as well as the discourses used in the stories and the opinions of columnists. The common concern of newspapers is to protect or improve the ‘image’ of Turkey in the international arena.

Keywords: Othering, Printed Media, Discourse, Kurdish, Armeni

ŒEKİL LİSTESİ

Œekil 1. Türkiye’deki Gazete Haberlerinin İçeriklerine Göre Dağılımı 18

GİRİŞ

Milliyetçilik, milli hisse dayalı duygu, davranış tarzı ve tutumlar anlamında oldukça eskilere götürülebilse de; bir ideoloji veya siyasi hareket olarak modern dönemlere ait bir olgudur. 19. yüzyılda altın dönemini yaşayan, 20.yüzyılda iki Dünya Savaşı'na neden olan milliyetçilik akımı, globalleşen ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ile adeta küçük bir köy halini alan 21. yüzyıl dünyasında her ne kadar şekil değiştirse de, yaygınlığını ve etkinliğini sürdürmektedir. Türkiye gibi çok değişik etnik ve dinsel yapıları bünyesinde barındıran, Osmanlı gibi büyük bir imparatorluğun mirasını taşıyan bir ülkede de milliyetçilik kavramı üzerinde titizlikle düşünülmesi gereken bir kavramdır. 19. ve 20. yüzyıllarda milliyetçi akımlar nedeniyle sıkıntılı zamanlar yaşayan Anadolu toprakları, 21. yüzyılda da mikro milliyetçiliğin etkisiyle topraklarında yaşayan farklı etnik kökenlerin sürtüşmesine sıkça sahne olmaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün yaratmak istediği “Türk Milleti” kavramı sivil milliyetçi temellere dayansa da bu kavram günümüzde daha çok etnik bir milliyetçiliği anlamlandırır hale gelmiştir. Bu da “Türk”ler karşısında diğer etnik kimlikleri bastırma ve ötekileştirme sürecini ortaya çıkarmaktadır.

Gazetecilik mesleğinin tarafsızlık, objektiflik, dürüstlük, saydamlık gibi ilkeleri, ötekileştirme eğilimlerine karşı koruyucu bir kalkan görevi görse de günümüz iletişim çağında bu ayrımcı bakış açısının tamamıyla medyanın söylemlerinden uzak tutulması pek mümkün görünmemektedir. Gazeteler çoğu kez, çeşitli işlevleri yanı sıra, üst kimliğin inşasının etkili bir aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Söylemler, kimlikleri tanımlamanın ve korumanın, “biz”den olmayanı dışlamanın, öteki olarak konumlamamanın ve bunu pekiştirip yeniden üretmenin kitlesel

uygulayıcıları olarak ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla yazılı medya toplumsal bilincin belirlenmesi ve toplumun denetlenmesi bağlamında iktidar için en etkili ideolojik aygıtlardan biridir.

Bu tez çalışması kapsamında incelenecek konu da, "ulusal kimliklerin ve milliyetçiliklerin yeniden üretiminde" medya nasıl bir rol oynuyor, ne kadar baskın hale gelebiliyor; çeşitli söylemler kullanarak "biz" ve "öteki" ayrımını ne şekilde gözler önüne seriyor, sorularına cevap aranacaktır. Türkiye’de Kürt kimliği ve Ermeni kimliği örnekleri baz alınarak "Ulusal kimliklerin gazete haberleri aracılığıyla yeniden üretilmesi" üzerinde durulacaktır. Bu çalışma sırasında, öncelikle "ulusal kimliklerin gazete haberleri aracılığıyla yeniden üretilmesi" konusunda literatür araştırması ortaya konacaktır. Sonrasında, Türk milliyetçiliği ve Türkiye’deki etnik yapı ile ilgili kısa bilgi verilecek, üçüncü bölümde medyada ötekileştirmenin nasıl yapıldığına değinilecek ve sonrasında ise Türkiye’de büyük gündem yaratan üç ana olay çerçevesinde gazetelerde söylem analizi yapılacaktır.

Bu çalışma, Türk basınının ötekileştirme eğilimini haber metinleri üzerine odaklanarak sorgulamaktadır. Türkiye’de günlük gazetelerde “Kürt” ve “Ermeni” etnisitelerinin ne yoğunlukta ve nasıl öteki olarak konumlandırılarak kamuoyuna sunulduğu incelenmektedir. Bu çerçevede, AKP’nin önce “Kürt Açılımı”, “Demokratik Açılım” ve nihayet “Milli Birlik ve Beraberlik” projesi kapsamında 19 Ekim 2009’da Kandil ve Mahmur’dan gelen otuz dört kişilik grubun karşılanmasıyla başlayan süreçte Kürtlere yönelik söylem, 24 Nisan 2010’da 1915 Olayları’nın yıldönümü ve 19 Ocak 2007’de Ermeni gazeteci Hrant Dink’e düzenlenen suikast sonrası da Ermenilere yönelik söyleme bakılmıştır. Gazete ve internet arşivi kullanılarak ulaşılan Hürriyet, Sabah, Taraf, Zaman, Cumhuriyet, Posta ve Tercüman gazetelerinde konu ile ilgili haberler incelenmiştir. Yüksek tirajlarla halkın büyük

kesimine ulaşan ve farklı ideolojik fraksiyonları yansıttığı düşünülerek araştırmaya dahil edilen bu gazeteler ışığında, Türk yazılı basınının seçilen üç olayın ardından gelen günlerde haber ve yorumlarına söylem analiziyle bakılmıştır. Gazetelerde manşet, haber, resim ve köşe yazısı taraması yapılmış ve bunlar söylem analizi yöntemi aracılığıyla çözümlenmiştir. Çalışmada Van Dijk'ın söylem analizi yöntemine bağlı kalınmıştır. Sonuç bölümünde de elde edilen bulgular kuramsal çerçeveye bağdaştırılacaktır. Bu çalışma Türk medyasının milliyetçi söyleminin toplumsal kriz ortamlarında, “Kürt” ve “Ermeni” etnisitelerini ötekileştirme eğiliminde olup olmadığını ve haberlerinde ayrımcılığa ne şiddetle vurgu yaptığını göstermeyi amaçlamaktadır.

1. BÖLÜM: MİLLİYETÇİLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Milliyetçilik; temel olarak dil, tarih ve kültür birliğine dayalı, ulusun ve devletin mutlak ve temel bir değer olduğunu kabul eden anlayıştır. Dünya tarihine baktığımız zaman, bu akımdan kaynaklanan hareketlerin büyük izler bıraktığını görebiliriz. Milliyetçilik, milli hisse dayalı duygu, davranış tarzı ve tutumlar anlamında oldukça eskilere götürülebilse de; bir ideoloji veya siyasi hareket olarak modern dönemlere ait bir olgudur. Ancak, Benedict Anderson'un da belirtmiş olduğu üzere, milliyetçiliğin en eski ve en yeni şekilleri arasında temelde radikal bir farklılık yoktur. Milliyetçiliğin yaygınlığının, insanlık tarihini derinden etkilemesinin sebebi, Gellner'in milliyetçilik için yaptığı “yerçekimi gibi önemli ve kapsayıcı bir güç” benzetmesinde yatar (1998). Yerçekimi, nasıl maddî nesnelere dışarıdan verilen bir şey olmayıp, onların olmazsa olmaz bir özelliği ise, milliyetçilik de, insan

topluluklarına verilen yapay bir eklenti değil, varoluşlarının kopmaz bir niteliğidir (Hocaoğlu 2003).

Batı'da gelişerek 19. yüzyılda altın çağını yaşayan milliyetçiliğin son iki asır zarfında da dünyanın ulus esaslı olarak düzen kazanmasında başrolü oynadığı söylenebilir. 21. yüzyılda globalleşen dünyada milli sınırların önemsizleştiği ve milliyetçiliğin önemini giderek yitirdiği öngörülerini ortaya atılsa da, yeni dünya düzeninde de milliyetçiliğin popülerliğini ve geçerliliğini sürdürdüğü görülmüştür (Şahin 2007). Milliyetçi duygu ve tutumlar hızla yükselmiş, milli kimlik, milli egemenlik, ülkesel bütünlük gibi milliyetçi esas ve uygulamalar en geçerli siyasi ve sosyal kurumsallaşmalar olarak, bir evrim, bir yeniden yapılanma yaşanmakla birlikte, varlığını ve önemini korumuştur. Yani milliyetçilik, küreselleşme şartlarında da yeni düzen içerisinde kendisine yer bulmuştur (Giddens 2000). Göstergeler milliyetçiliğin gerek ideolojik ve gerekse his ve tutumlar anlamında varlığını güçlü bir şekilde devam ettirdiğini işaret etmektedir (Şahin 2007).

1.1. Mikro Milliyetçilik ve Toplumsal Bölünme

Dünyadaki siyasal düzenin değişmesi beraberinde ulus devlet kavramını da getirmiş ve yurttaşlık kavramında da bir dönüşümü yaşatmıştır. Göç, bölgeselleşme ya da küreselleşme gibi unsurlarla ulusal yurttaşlık kavramı daha da daralmıştır. 20. yüzyıldaki teknolojik gelişmeler ve bunların yansımasıyla ifade özgürlükleri artmış, ifade biçimleri değişmiş ve bu sayede bilgi ve propoganda konusunda iletişim artmıştır. Ve bu süreçte demokrasi ve insan hakları idealleri de artmış bu da yeni mikro milliyetçi hareketleri doğurmuştur. (Lewis 2008).

Böylece ulusal azınlıklar, kendi ulus devletlerini kurmaya yönelik harekete geçmeye başlamışlar, çünkü iletişim teknolojileri bu yönde mobilize olmalarını

kolaylaştırmıştır. Siyasi yapı da bu azınlıkların bir başka ulus devletin himayesine girmeleri durumuyla değişmiştir. Bu da mikro-milliyetçilikler çağını başlatmıştır. (Lewis 2008).

1.2. Ötekileştirme

Tajfel'in Sosyal Kimlik Teoremi, insanların özdeşleştikleri grupların, diğer gruplara dahil olan insanları algılayışında yarattığı etkileri açıklamayı amaçlar (1986). Bu teorinin üç temel savı vardır. Bunlardan ilki, her kişinin bir grubun üyesi olma ihtiyacı; ikincisi, kişinin kendini özdeşleştirdiği grubu, diğer gruplara kıyasla, daha pozitif algılama eğiliminde olmasıdır. Üçüncü ve en önemli sav ise bu özdeşleşme ve pozitif değerlendirmenin kaçınılmaz olarak gruplar arası ayrıma yol açacağıdır. Bu ayrımla beraber toplumlar kendi kimliklerine sıkıca tutunurken, farklı olanlarla da çeşitli şekillerde ilişki kurabilir. Bu ilişki işbirliği ve birlikte yaşama yönünde gelişebildiği gibi, yabancılık, rekabet, dışlama, düşmanlık gibi biçimler de alabilir. Günümüzde, küreselleşmenin baskısı, modernleşmedeki aşırılıklar veya başarısızlıklar, büyük ideolojilerin yıkılması gibi çeşitli nedenlerle kolektif kimlik arayışlarının artışı, etnik ve dinsel nitelikli kökensele toplulukları ve cemaat tipi örgütlenmeleri ön plana çıkarmaktadır (Arar 2010). Bu sürecin uzantısında, gruplar arası ilişkiler çok daha çatışmalı bir hale gelmektedir.

Bu çıkar çatışması içinde bulunan gruplar; çoğu kez kendilerine ve diğerine karşı farklı bir tutum izleme, kendine hoşgörölü, diğerine karşı anlayışsız davranma, ilişkilerinde birbirinin imajını bozma, kişi veya grubun tekil özelliklerini silme, değersizleştirme, ayrımcılık yapma eğilimindedir. Farklıklara karşı olumsuz yaklaşımlar, tarih boyunca hemen her toplumda görölmüştür ve günümüzde de bir iç

grup olan ‘biz’in karşı sıra bir dış grup, yani ‘öteki’nin varlığına pek çok toplumda rastlanmaktadır.

Bu noktadan Türkiye örneğine bakacak olursak, Türk kimliğiyle güçlü özdeşleşme içindeki kişiler, Türklüğü ya da Türkleri daha pozitif değerlendirerek Türk olmayanları yani dış grupları ötekileştirme yoluna gideceklerdir. Bu bağlamda; Türk milliyetçiliği de diğer milliyetçilikler gibi, büyük kitleleri bir araya getirirken bir yandan da diğer büyük kitlelerden ayırmaktadır. Bu durum doğru ele alındığı takdirde, problem teşkil etmeyebilir. İnsanların farklı etnik kökenlerden ya da dinlerden olması bir sorun olarak değil bir avantaj olarak algılanıp; farklılıklar, ötekilerin varlığı, bir tehdit olarak değil bir zenginlik olarak yansıtılabilir. Ancak, tarih boyunca devletlerde farklı içerikteki çeşitlilikten kaçınma eğilimi gözlemlendiği gibi günümüzde de insanların kendi kimliklerine daha sıkıca tutunma eğilimi mevcuttur (Arar 2010).

2. BÖLÜM: TÜRKİYE'DE “TÜRK” ÜST KİMLİĞİ VE “ÖTEKİ”LER

Hans Kohn, milliyetçiliği etnik milliyetçilik ve sivil milliyetçilik olarak ikiye ayırmıştır (1955). Etnik milliyetçilik, aslında hepimize çok tanıdık gelecek olan ve günlük hayatta kullanılan milliyetçilik kavramına denk gelir. Millet kavramı etnik köken üzerinden değerlendirilir. Dolayısıyla, etnik milliyetçilik, radikalleştikçe ırkçılık ve hatta soykırım teşebbüslerine varabilecek bir ideolojidir . Sivil milliyetçiliğin en önemli özelliği ise katılımın gönüllü oluşudur. Başka bir deyişle sivil milliyetçilikte millet etnik kökene dayanmaz. Burada pek çok farklı etnik kökenden insanı tek bir çatı altında birleştirebilmesi, ulusa üyeliğin gönüllü oluşundan kaynaklanmaktadır. Bu noktada, Kohn etnik milliyetçiliği “kötü”

milliyetçilik olarak nitelendirerek Doğu'yla özdeşleştirip, sivil milliyetçiliği ise Batı'ya ait bir kavram olarak görerek "iyi" milliyetçilik olarak tanımlamıştır.

2.1.Türk Üst Kimliği

Osmanlı İmparatorluğu kendisini oluşturan çok çeşitli kimliklere saygı göstermek temeline dayanmaktaydı. İmparatorluğun bütün bu farklı alt kimlikleri birleştirmek için getirdiği üst kimlik, bunlardan hiçbiri değildi ve tüm bu kimlikler Osmanlılık çatısı altında birleşiyordu. İmparatorluğun yerine geçen Türkiye Cumhuriyeti de yaklaşık olarak aynı alt kültür çeşitliliğinin varisi olmasına rağmen getirdiği üst kimlik bu alt kültürlerin hepsini ekarte eder biçimde içlerinden yalnızca birinin adını taşıyordu. Yeni ulusun adı artık "Türk Milleti" olacaktı. Aslında Mustafa Kemal Atatürk, Kurtuluş Savaşı başlarken ve savaş süresince bu deyimini değil, ısrarla başka bir deyimini "Türkiye Milleti"ni kullansa da bu söylemi 29 Ekim 1923'ten sonra terk etmiştir.

Cumhuriyetin ilanıyla beraber Osmanlı Devleti ile bağlar koparılarak ulus devlet kurma amacına yoğunlaşmıştır. Osmanlı Devleti'nde toplum Müslüman-Gayrimüslim ayrımına göre şekillenmiş, "millet" kavramı bir ulusu değil ortak dini inancı paylaşan insanları kapsayacak şekilde tanımlanmıştır. Ortak tarihle birlikte, ortak dini inançlar da önem arz etmektedir. Fakat Kemalist devrim, devleti İslami bir imparatorluktan bir ulus devlete, devletin meşrulaştırıcı ideolojisini de İslam'dan milliyetçiliğe dönüştürmeyi amaçlamış; hedef olarak Batı medeniyetine ulaşmayı seçmiştir (Gülalp 2003). Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nde Müslüman halk için üst kimlikten kopuşu tetikleyen bir diğer unsur, halifeliğin kaldırılması olmuştur. Din olgusunun saf dışı kalması, farklı etnik kökenden gelen Müslüman halk arasında ötekileşmeyi arttırmıştır (Oran 2000). Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Anadolu;

Türklerin ve Müslümanların yoğunlukla yaşadığı bir coğrafyaya dönüşmüş, imparatorluğu temsil eden çeşitlilik büyük oranda sınırların ötesinde kalmıştır. Yeni kurulacak devlet bu yapıya dayandırılmış, milliyetçilik “Türklük” çekirdeğinde hakim ideoloji olmuş, ulus-devlet kurmak amaçlı inkılaplar çok hızlı bir şekilde hayata geçirilmiştir (Yegen 2002).

Cumhuriyetle beraber “Türk”lük bilinci, kurucu ya da çekirdek yapı olarak kabul edilmiş, toplumdaki her birey, herhangi bir etnik grup ayrımı yapılmaksızın Türk olarak tanımlanmıştır. “Türklük”, Osmanlı İmparatorluğu’ndan miras alınan geleneksel bir toplumu modern bir topluma dönüştürmek için gereksinim duyulacak yeni bir ulusal kimliğin temeli olarak kabul edilmiştir (Kirisçi 1997). Balibar bu çabayı yeni kurulan devletin kendini yapılabilecek saldırılara karşı koruma güdüsü olarak görmektedir (2002). ‘Ulusal’ duygular geliştiği ölçüde bu tehditler de azalır. Devletin dışındaki ya da herhangi bir alt bölgesindeki gruplar karşısında çıkarlarını artırmak için devletin yasal gücünü kullanmakta fayda gören her grubun, taleplerinin bir meşrulaştırılması olarak milliyetçi duyguları kışkırtmaktan çıkarı vardır. Dahası, politikalarının etkisini artıran idari tek biçimcilik devletlerin yararınadır. Milliyetçilik böyle devlet düzeyinde tek biçimliliklerin dışa vurumu, itici gücü ve sonucudur” (Balibar 2002).

Her ne kadar Mustafa Kemal Atatürk’ün “Ne mutlu Türk’üm diyene” sözü, etnik milliyetçilikten ziyade sivil milliyetçiliğe işaret etse de, bu nedenlerle bugün kullandığımız anlamıyla “Türk” daha çok etnik bir anlam içermektedir. Atatürk’ün bu sözü, daha önce belirtildiği gibi sivil milliyetçiliğin en temel özelliği olan gönüllü katılım ilkesine dayanmaktadır. Fakat bugüne kadar hazırlanmış olan anayasalarda Türk milleti olarak belirtilen kavramın net olarak bir açıklamasının yapılmaması,

etnik kökeni Türk olmayan vatandaşların toplumda giderek öteki konumuna gelmesinde etken olmuştur (Oran 2000).

Son yıllarda hızlı bir toplumsal dönüşüm geçiren Türkiye’de de sancılı bir sürece şahit olunmaktadır. Özellikle 1990’lardaki köy boşaltmaları ve işsizlik sorunu sonucu Kürt nüfus Türkiye’nin Akdeniz ve Batı bölgelerine göç edince Türk ve Kürtler arasındaki temas artmıştır. Güneydoğu’daki PKK hareketi ve şehir eylemleri ise bu temastaki gerilimin artmasına yol açmıştır. Ermeniler ise bir yandan kamusal alanda görünürlük kazanırken, bir yandan da “soykırım” tartışmaları üzerinden demokratik bir mücadele verir duruma gelmişlerdir. Dolayısıyla, toplumsal grupların birbirine yakınlaşması, giderek değerlendirilen kaynakları paylaşmak gerekliliği ve tartışmalı hak ve özgürlük mücadeleleri toplumsal çatışma potansiyelini de arttırmıştır.

1990’lı yıllara kadar Ege, Marmara ve Akdeniz gibi Türkiye'nin gelişmiş Batı bölgelerine doğru olan göç bu tarihten sonra farklı bir seyir takip etmiştir. Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinden Türkiye'nin muhtelif yerlerine doğru daha çok ekonomik nedenlerle süren göçlerin yoğunlaşması etnik bir karakterde algılanmasına veya adlandırılmasına neden olmuştur. Kentleşmenin, göçün ve farklı bir mekânda tutunabilmenin problemlerinin etnik kimliklerin ön plana çıktığı bir süreci hazırlamakta olduğuna dair belirtilere de rastlanmaktadır (Bülbül 2006).

Özer'e göre, Doğu ve Güney Doğu Anadolu'nun büyük kentlerine göç edenlerle yapılan karşılaştırma, etnik kimlik üzerine yapılan vurgunun Batı'ya göç edenlerde daha yaygın olduğunu ortaya koymaktadır (2004). Her ne kadar bu durum eski kentlilerle, yeni gelenler arasında sosyo-ekonomik statü farklılığından kaynaklanıyorsa da, ötekileştirme sürecinde dikkat edilmesi gereken olgulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kır ve Kent kavramlarının kendi içinde oluşturdukları zıtlık, sosyolojinin ortaya çıkmasından itibaren merkezde yer almaktadır. Bu zıtlıkla oluşan yaklaşım köy ve kent kavramlarının; mekn, dayanışma, nüfus, eğitim gibi unsurlarla birbirlerinden ayrıldığını savunmaktadır. Tönnies'in "cemaat ve cemiyet" kavramları ise bunu vurgular nitelikte ilk tanımlamalardır. Cemaat birinci dereceden ilişkilerin kurulabildiği, yüz yüze olan, biz olgusunun ön planda tutulduğu, kan bağının da için içinde olduğu bir yapıdır. Bu yapı ise kırsal kesime özgü olarak nitelendirilmektedir. Cemiyet ise; ikinci dereceden ilişkilerin var olduğu, resmiyete dayalı bir yapıdır. Ve Őehirle ilişkilidir.

Kırsal kesimden göç eden, cemaat yapısını benimseyen bir kültüre mensup yeler Őehirde de bu yapıyı sürdürmektedirler. Doğu ve Güney Doğu Anadolu'dan gelenler "yeni cemaat" etnik karakterli de olabilmektedir. Ayrıca, "gettolaşma" denilen, belirli mahallelere topluca yerleşmeler ve bu bölgelerin nispeten içine kapalı, alt kültür oluşturması durumuna da rastlanmaktadır. Bunun da toplumda etnik temelli bir çatışma yaratmakta olduğu ve milliyetçi unsurları tetiklediği söylenebilir. Zubaida'ya göre; Türkiye'de farklılıklar problem, ulusal birliğe ve kimliğe karşı bir tehdit olarak görülmektedir (1996). Türkiye Cumhuriyeti'nde st kimliğin, alt kimliklerden birinin adıyla özdeş olması, diğer alt kimliklerin inkarını ortaya çıkaracaktır. Bu da Türkiye'de ötekileştirmeyi körükleyici bir unsur olmaktadır.

2.2. Türkiye'de Ermeni ve Kürt Etnisiteleri

Türkiye pek çok köklü etnik ve dini yapının bir arada yaşadığı bir ülkedir. Sünni Türk çoğunluğa göre ötekiler diye adlandırılabilen bu toplulukların demografik olarak en göze çarpanları Aleviler, Rum-Ortodokslar, Museviler, Ermeniler ve Kürtler'dir. Bu çalışma Kürtler ve Ermenileri konu alarak yapılacaktır.

2.2.1. Ermeniler

Anadolu toprakları üzerinde yaşayan en eski toplumlardan olduğu ifade edilen Ermenilerin Türkiye'deki nüfusunun yaklaşık elli bin civarında olduğu belirtilmektedir. Yoğun olarak yaşadıkları şehir ise İstanbul'dur. Türkiye'de yaşayan Ermenilerin soykırım iddiaları karşısındaki tutumları; iki toplum arasındaki meselelerin 1915 olayları dışarıda bırakılarak tartışılması yönünde gibi görünse de yaşanan olayların tarihsel yaraları, milliyetçi gerilimin son dönemdeki diplomatik olayların da etkisiyle artmasına sebep olmaktadır (Saraçlı 2007).

19. Yüzyılda; Jön Türkler ve İttihat Terakki ile başlayan Türkçülük akımı, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte işgalci kuvvetlerin, Türk Müslüman cemaati baskı altında tutmasının da etkisiyle gücünü artırmıştır (Oran 2000). Ulusal mücadelenin Müslüman Türk'lerle özdeşleştiği ve Türk milliyetçiliğinin yükselmeye devam ettiği bu ortamda, Ermeni milliyetçilerinin de Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti kurmanın yolunun Rusların zafer kazanmasından geçtiği düşüncesi ile hareket etmesi neticesinde 1915 Ermeni olaylarının meydana geldiği söylenmektedir. Bu süreçte Ermeni kaynakları bir milyondan fazla Ermeni'nin planlı bir soykırımla katledildiğini iddia ederken, Türkler'e göre de hemen hemen iki milyon Müslüman'ın göç ederken çeşitli nedenlerden dolayı hayatını kaybettiği ve yine aynı sebeplerden ölen Ermenilerin sayısının iki yüz bin kişi olduğu ifade edilmektedir. Fakat kasıtlı olarak herhangi bir soykırım yapılmadığı söylenmektedir (Hale 2003). Bu iddiaların

oluşturduğu gerilim, Türkiye topraklarında yaşayan iki etnisitede de zaman zaman önyargılar oluşmasına neden olmuştur. Çünkü 1915'te yaşananlar Türkiye ve Ermenistan adına günümüzde de dış politika olarak anlam ve önemini korumaktadır. Bu koşullar altında, iki tarafın milliyetçi tavrının altında da haklılığını ispatlama çabası yatmaktadır.

2.2.2. Kürtler

Türkiye Cumhuriyeti, 1923 sonrasında giriştiği ulus yaratma işinde büyük ölçüde başarılı olmuştur. Müslüman olmayan unsurların nüfusun yüzde 3'ünü aşmadığı ülkede Boşnak, Pomak, Arnavut, Giritli, Tatar, Çerkez, Abaza, Acar, Gürcü, Laz, Türkmen, Arap gibi Müslüman toplumların "Türk Milleti" adlı ortak bir kimlik altında başarıyla birleştirildiği söylenebilir. Bu birlikteliğe en büyük istisna ise "Kürtler"dir. Cumhuriyet ideolojisinin Kürtler konusunda büyük ölçüde başarısız olduğu bugün halen yaşanan sorunlarla ortaya çıkmış bulunmaktadır (Oran 1997).

"Atatürk, Türk milletini oluşturan unsurla arasında "ırk ve menşe (köken)" birliğine değinmiş olmakla beraber, bundan saf ırk teorisini ve ırkçı millet anlayışını kastetmemiş...", Türk milletini ırk esasına dayanarak tanımlamamıştır (Özbudun 1997). Tanör, yeni kurulan devlete "Türk devleti değil" "Türkiye devleti" adının verilmiş olmasını; etnik kökeni, dili ve kültürü ne olursa olsun, Misak-ı Milli içinde yasayan insanların bütününe kapsamak olarak kabul etmektedir (Özbudun 1997). Bu bütünleştirici tanımlamalara rağmen, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana sözü edilen bütünlük sağlanamamış, özellikle 1980'den sonra olmak üzere dönem dönem çıkan isyanlar, zamanla terör şeklini almıştır.

Oran, Kürtlerin direnişlerini Türk milliyetçiliğinin diyalektik yapısına bağlamış ve milliyetçi söylemlerin diğer milliyetçilik söylemlerini güçlendirdiğini anlatmıştır (2002). Özellikle Osmanlı Devleti'nin tasfiyesiyle yapılan ıslahatlar, ulus

devletin kurulmasında “Türk” vurgusu ve yeni kurulan devletin Osmanlı geleneğinden farklı konumlanması; Kürt direncini güçlendirmiştir (Bozarslan 2002).

Türkiye’de Kürtler, Cumhuriyet döneminde, yapısal ve bölgesel nedenlerle sosyo-ekonomik açıdan fakir kalırken, son yıllarda iletişim ve ulaşım olanaklarının artması bu fakirliği ortadan kaldırmamış, tersine görece olarak çoğaltmıştır. Çünkü özellikle televizyon Türkiye'nin Türk olan batısıyla karşılaştırma olanağını getirerek bölgedeki halk arasında bir ihmal edilmişlik bilinci yaratmış, çok patlayıcı bir karışım oluşturmuştur (Oran 1997).

Daha öncede bahsettiğimiz gibi, 1950'lerden sonra taşra ekonomik göç ve öğrencilerle batının büyük kentlerine gelmiştir. Çağdaş Kürt milliyetçiliği elitini de İstanbul ve Ankara gibi büyük öğrenci ortamları doğurmuştur (Oran 1997). Bu öğrenci oluşumları, 1980 ihtilalinin ardından oluşan yeni baskıcı yapı ile beraber silahlı bir harekete de dönüşürken, son otuz yılda “Güneydoğu”nun Türkiye'nin en önemli sorunu haline geldiği ve Kürt etnisitesinin de Türk milliyetçiliğinin en büyük düşmanı olarak kabul gördüğü söylenebilir.

3. BÖLÜM: YAZILI BASINDA ÖTEKİLEŞTİRME

Medya, günümüz toplumlarının önemli bir kısmı için demokratik sürecin temel kurumlarından biridir. Medya politik kurumlar ile yurttaşlar arasında bir iletişim aracı olma işlevini köklü bir biçimde dönüştürüp, salt bir politik iletişim aracı olmaktan çıkarak, bu iletişimin asıl mekânı haline gelmiştir. Başka bir deyişle; bugün medya politikanın sadece görüldüğü yer değil, aynı zamanda politikanın yapıldığı ve belki de daha doğru bir ifadeyle yapılandırıldığı başlıca yerlerden biridir. Medya bu iletişimde neyin ne kadar ve nasıl gösterileceğini belirleme inisiyatifine sahip olma gücünü ele almıştır. Günümüzde yasama, yürütme ve yargıdan sonra

dördüncü kuvvet olarak adlandırılan medyanın, bireylerin siyasal yaşam ve siyasal kültürü üzerindeki etkililiği önemli boyutlara gelmiş, medya topluma ulaşan bir haberin ve o habere ilişkin yorumların, o konunun savunucuları lehine veya aleyhine bir düşünce haline gelmesini sağlama etkinliğine ulaşmıştır.

Medyada yapılan ötekileştirme, gerçek yaşam alanlarındaki ayrımcılığa benzer niteliktedir. Ancak medyadaki ayrımcılık, sınırlı bir ayrımcılık olmasına rağmen, yaşamın bütün diğer alanlarındaki ayrımcılığın ötesine geçen zararlar üretme potansiyeline de sahiptir. Bu ayrımcılığın, toplumdaki bireyler arasında “biz” ve “öteki” biçimindeki bir ayrımın oluşmasına katkıda bulunma, yerleştirme veya yaygınlaştırmanın ötesine geçen, doğrudan sonuçları yoktur. Ancak gazeteler, televizyonlar ve internet üzerinden yapılan yayınlar, herhangi bir kişiyi ya da bir grubun üyelerinin ötekileştirilmesine direkt olarak etki edemese de, buna aracılık edebilir veya zemin yaratabilir. Yakın tarihimizde Türkiye’de yaşanan birçok suikastın ve linç girişiminin ardında; medya aracılığıyla yaygınlaşan ayrımcı tahrikin, nefret söyleminin ve hedef göstermelerin yer aldığı söylenebilir (Çaplı 2010). Medyada yer alan yorumlar ve kullanılan ifadelerin çok hızlı ve çok yaygın bir biçimde dolaşıma giriyor olması, yapılan ayrımcılığın çok daha geniş kitlelere taşınmasını da mümkün kılar.

3.1.Gazetelerde Ötekileştirme Pratikleri

Günümüz dünyasında, görsel ve yazılı medyanın kamuoyu oluşturmak konusundaki gücü tartışılmaz seviyededir. Bu güç gazete, dergi, televizyon, radyo, sinema vs. üzerinden halka aktarılan mesajlarla oluşur. Bu mesajlar görsel ve yazılı medyanın içeriğine yedirilmektedir. Örneğin bir kişinin “terörist” ya da “özgürlük savaşçısı” olarak adlandırılması, bir gazetenin ideolojik tercihini ortaya koyar.

Retorik haberin inandırıcılığını sağlamaya yöneliktir. Rakamların, istatistiklerin kullanımının yanı sıra; olaya tanık olan kişilerin görüşlerinden yapılan alıntılar ikna ve inandırıcılığı sağlar (Dijk 2008).

Yani, gazeteler söylemleriyle “biz” ve “öteki” biçimindeki bir ayrımı ekme, yerleştirme veya yaygınlaştırma gücüne sahiptir. Bunun yöntemi ise dört ana başlık altında gruplandırılabilir (Çaplı 2010).

Yok saymak ya da çok sınırlı bir biçimde yer vermek: Haberlerin, toplumun belli özelliklerle bütünleşmiş bir kısmını geri plana atması yahut yok sayması durumudur. Yayın kuruluşlarına bakıldığında görülüyor ki, bu kesimler ya da topluluklar yapılan haberlerden dışlanmaktadır. Dışlanmasalar bile, ayrımcılığa vurgu yapar şekilde haberlerde yer bulmaktadırlar. "Bazı ülkelerin televizyonlarında kadınların az temsiliyetini ve kadınların önemsizleştirilmesini içeren simgesel imha terimini kullanır " (Tuchman 1978).

Olumsuzlukların konusu yapmak: Ayrımcılık yapılan gruplar, haberlerde genel olarak toplumun diğer bölümünde olumsuz etki yaratmak üzere kullanılırlar. Buradaki problem zaten bu kesimin sürekli olarak olumsuzlukların konusu olmasıdır. Bir örnek vermek gerekirse, söz konusu kesimden yetişen bir bilim adamını aktarırken etnik kimliği üzerinde hiç durulmazken, aynı kesimden bir hırsız haberi yapılırken etnik kimliğinin üzerinde vurgu yapılmasından bahsedebiliriz.

Ayrımcı nitelermelerle birlikte anmak: Olumsuzluklara konu olan kişi ya da kesimin haberlerde yer alma biçimlerinin ayrımcılık yaşamalarına sebebiyet veren olayla alakalı olmadığı halde, haberde sürekli bu durumun üzerinde durulmasıdır. “Kredi borcu yüzünden bunalıma giren Yahudi işadamı, arkadaşının iki yaşındaki

kızını kaçırap yüklü miktarda fidye istedi” haberinde olduğu gibi. aplı'ya göre, "Habere konu olan ocuk kaçırma olayının, altı çizilen Yahudilik kimliğiyle bir ilgisi yoktur. Ancak haberlerde kullanılan dil, gerçek yaşam alanlarında ayrımcılığa maruz kalma olasılığı var olan Yahudilerle ilgili olumsuz bir porte üretecek veya mevcut olumsuz önyargıların pekişmesine neden olacak niteliktedir" (2010).

Nefret söylemi geliştirmek: Nefret söylemi çok da ahlaki boyutlar içermeyen ve sorumluluk kabul etmeyen bir durumun olduğu habercilik örneğidir. Genellikle, kışkırtıcı haberler, ülke gündemine ani olarak giren ve sansasyonel bir tarafı da bulunan haberlerdir. "Türkiye’de nefret söyleminin yol açtığı toplumsal olaylara, “Atatürk’n Selanik’te doğduğu eve bomba atıldığı” yönündeki asılsız haberle başlayan ve başta Rumlar olmak üzere İstanbul’daki azınlıkları hedef alan 1955’deki 6 -7 Eylül olayları iyi bir örnektir. Ani ve çok acı sonuçlar yaratabilecek nefret söylemi, medya çalışanlarının etik bir sorumluluk çerçevesinde üzerinde en dikkatle düşünmeleri gereken konulardan biridir" (aplı ve Tuncel 2010).

Yukarıdaki örneklere de görülebileceği üzere, çeşitli grupların tekileştirilmesinde medya önemli bir rol oynar. Bu bakımdan medyada ötekileştirme pratiklerinin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Kişi ve grupların birbirine ilişkin algı ve beklentilerinin şekillenmesinde, kitle iletişim araçlarından her birinin etkililiği ve payı, muhakkak ki birbirinden oldukça farklıdır. Bu açıdan bakıldığında, radyo ve televizyona kıyasla, tarihsel olarak daha eski olması ve alıcısının daha aktif bir katılımını gerektirmesi bakımından yazılı basının, somut bir deyişle gazetelerin ağırlıklı bir rolü vardır. Gazeteler diğer bazı iletişim araçlarına göre güçlü bir konumda bulunmaktadır (Moles 1974).

3.2. Türk Gazetelerinde “Biz” ve “Öteki” Örnekleri

İnceleme ve araştırmalara göre, açıkça görülüyor ki; yazılı basın oluşturduğu çeşitli alışkanlıklarla milli kimliklerin yeniden üretilmesine katkıda bulunurlar. Bu ifadeyle üzerinde durulan toplumsal düzende ne çıkan birtakım eğilimler, bakış açıları ve hareketlerdir. Türk yazılı basınına genel olarak göz gezdirildiğinde de az önce irdelediğimiz ötekileştirme yöntemlerinin alışıl gelmiş izlerine günlük gazetelerin sütunlarında sıklıkla rastlamak mümkündür. Zaten hemen hemen tüm ülkelerin gazetelerinde bu söylemler yer alır ancak burada üzerinde özellikle durulması gereken nokta bu söylemin artık okuyucu tarafından direkt olarak benimsenip aksi durumların kabul görmemesi biçimidir. Gazete metinlerindeki bu tutum, bizi ötekilerden ayırmanın ne kadar doğal olduğunu her gün bir kez daha bize hatırlatmakta ve bu ayrımı bilinçaltımıza yerleştirmektedir. Dolayısıyla bu gün geçtikçe bizim için çok daha doğal, hatta olmazsa olmaz bir ayırım haline gelmektedir.

Aras Ymbl ve Umut zkırmılı'nın yaptığı araştırmaya göre, daha önce yaptıkları birçok çalışmada Türkiye'de bu doğallaşmış ve sorgulanmayan ayırımcı söylemi açıkça ortaya koymaktadır. Aras Ymbl ve Umut zkırmılı'ya göre, simge olarak kabul edilebilecek en önemli nokta "sallanmayan bayraklar"dır (2000). Günlük gazetelerde logo olarak "Türk bayrağı", "Türk haritası" ve "milli kimlik" algısını pekiştirecek birtakım sloganların bütünü üzerinde durmaktadırlar. Tüm bu noktaların araştırıldığı süreçte, otuz sekiz günlük gazeteye bakmışlardır. Ve bu gazetelerin on üçünün logusunun "Türk bayrağı" ve/veya "Türkiye haritası"nı kullandıklarını tespit etmişlerdir. Öte yandan "Türk milliyetçiliği" algısını oluşturacak ya da çağrıştıracak sloganları barındırdıkları da açıkça grlmştr. Söz konusu sloganların bir kısmı en başta milli kimlik algısını hatırlatır biçimde

olmazken, bir kısmında çok net şekilde bu algıyı oluşturur nitelikte mesajlar verilmektedir. “Türkiye’nin en iyi gazetesi”, “Yeni Türkiye’nin yeni gazetesi” gibi sloganlar; net biçimde ifade edilmeyen, "milli kimlik" algısını açıkça oluşturmaya çalışmayan söylemlere örnek olarak gösterilebilir. “Türkiye Türklerindir”, “Ülkesini sevenlerin gazetesi”, “Bu vatan hepimizin” gibi sloganlar ise "milli kimlik" konusunda bilinçaltına direkt olarak mesaj gönderen ifadelerdendir.

Bir başka örnek ise günlük gazetelerin sayfa düzenlemelerini ve haber seçimleridir. Gazeteler bunu yaparken Türkiye’nin çizgileri doğrultusunda hareket eder. Türkiye haberlerini, dünya haberlerinden ayırırlar. Bunu da farklı bir sayfa ya da bölüm açarak yaparlar. Biz de, hem bir vatandaş hem de bir okur olarak, bu sayfalardaki sınırlandırmaları çok doğal karşılar ve benimseriz. Ülkemize ait haberlerin yayımlandığı bölümleri okur, diğer haberleri ise incelemekle yetiniriz. “Biz” ve “öteki” kavramları da böylelikle gazete sayfalarında daha da belirginleşir.

Bununla beraber, hava durumu bölümlerinde de durum aynıdır. Türkiye'ninki ve dünyanınki birbirlerinden farklı bölümler altında yer bulurlar. Hava durumu köşesine yer veren yirmi bir gazetenin on üçünde bu ayırım yapılmaktadır. Yedisinde sadece Türkiye'nin hava durumuna yer verilmiş, yalnızca birinde dünya şehirlerine ait sıcaklıklar da yer bulmuştur.

En çarpıcı kısmı olan ilk sayfalar söz konusu olduğunda da bu eğilim ilk bakışta göze çarpmaktadır. İncelene gazetelerin on üçü ilk sayfalarda yalnızca Türkiye konulu haberleri yayımlamışlardır. Dünya haberleri ise toplamda % 8 ile % 14 oranları arasında gidip gelmektedir. Öte yandan değinilmesi gereken başka bir konu da şudur ki, dünya haberlerinin önemli bir kısmı da Türkiye ile bağdaştırılarak yine "milli kimlik" algısına dikkat çekilerek yayımlanmıştır.

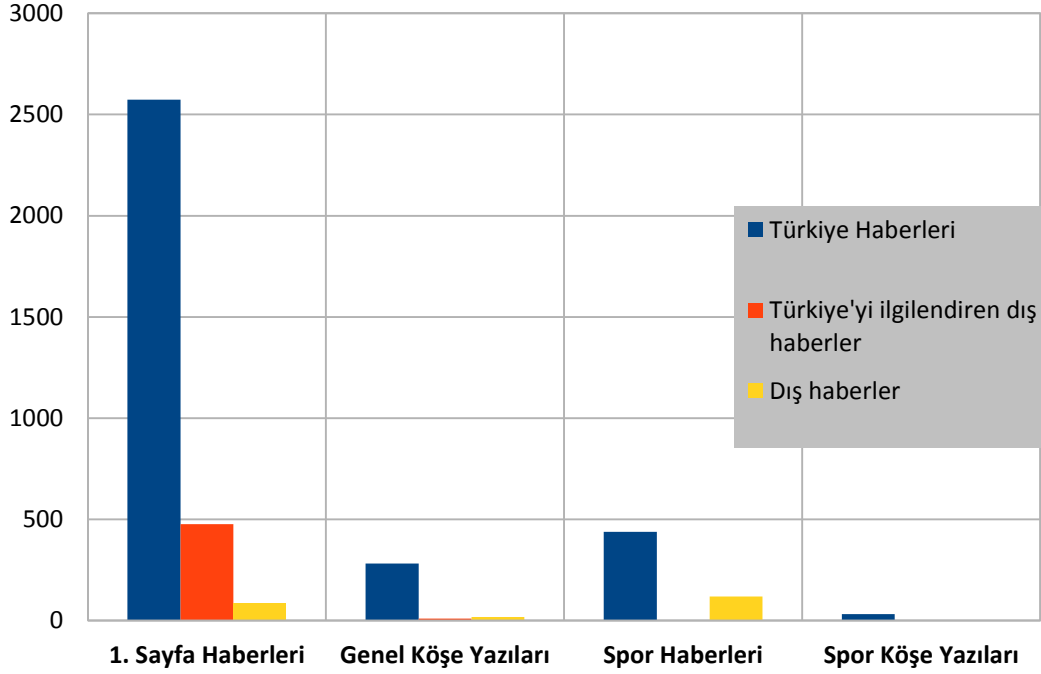
Gazeteler genel anlamda incelendiğindeyse, görülüyor ki; Türkiye ile ilgili haberler dünyaya ilişkin haberlerden oldukça fazla. "Otuz sekiz gazetede yer alan üç bin doksan altı haberin iki bin beş yüz otuz üçünün, buna göre % 82'si direkt Türkiye'yle alakalıdır. Diğerleri, beş yüz atmış üç haberin seksen yedisinin de yine Türkiye'yle alakalı olduğu baz alınır, otuz sekiz günlük gazetede bulunan haberlerin yalnızca % 15'inin diğer dünya ülkelerine ayrıldığı saptanmaktadır" (2000).

Köşe yazılarına bakıldığında ise, daha büyük bir ayırım yapıldığı ortaya çıkmaktadır. "Gazetelerdeki üç yüz on köşe yazısının iki yüz seksen ikisi yani % 91'i Türkiye'yle ilgiliyken, on biri Kıbrıs, yedisi de Türkiye'ye ilişkin mevzuları ele almış; yani üç yüz on köşe yazısının hemen hemen % 3'ü direkt diğer dünya ülkeleriyle alakalı mevzuları işlemiştir" (2000).

Spor sayfalarında da durum değişmemektedir. "Spor haberlerine yer veren yirmi sekiz gazetede toplam beş yüz elli yedi haberin dört yüz otuz sekiz'i (% 79'u) Türkiye'de yaşananlarla alakalıdır. Spor sayfasındaki köşe yazılarında da aynı durum geçerlidir. Otuz üç köşe yazısının otuz ikisi yerel konulara ayrılmıştır" (2000).

Bu örneklerden de kolayca görülebileceği üzere, ülkemizdeki genel eğilim dünya çapındaki olaylardan sadece bizi ilgilendirenleri takip etmektir, diğer haberler ise ya hiç yayınlanamamakta, yayınlandığı zaman da çok az kişi tarafından takip edilmektedir.

Şekil 1. Türkiye’deki Gazete Haberlerinin İçeriklerine Göre Dağılımı

Türkiye’deki insanlar genel olarak daha kapalı bir dünyada yaşamakta, ve geri kalan kısımlarla ilgilenmemektedirler.

Günlük gazetede yer alan haberler daha detaylı biçimde incelediğinde ve söylemlerine bakıldığında da biz ve ötekiler ayrımının izlerine rastlamak mümkündür. Genelde bütün gazetelerin, manşetlerinde veya haberlerinin ilk satırlarında Türk milliyetçiliğinin baskın şekilde verildiği ortaya çıkmaktadır. “Türk’e casus suçlaması”, “Türk füzelerine savsaklama”, “Türkiye karanlıkta kalmaz”, “Türk kızının dramı”, “Türk kadınının tarihi elbiseleri” bu vurguya birkaç örnek olarak ortaya konabilir. Buna benzer Türk milliyetçiliği vurgularının yanı sıra gazetelerin söylemlere yer verme şekli de, gerek manşetlerde, gerek kullanılan kelimelerde, ülke sınırlarına göre Türk milletini tanımladığı, biz ve onlar karşıtlığını sıklıkla anımsatarak bilinçaltına işlediği söylenebilir. Bu yüzden “Vatandaş doğalgaz

kullanmasını bilmiyor” ya da “Dış borç yetmiş sekiz milyar dolar” başlıklarını gören okuyucu vatandaşların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, dış borcun ise Türkiye'nin borcu olduğunu anlamakta ve sorgulamadan kabul etmektedir.

Milliyetçi söylem yazılı basında yeniden oluşturulurken homojenlik unsurunun da çok fazla kullanıldığı görülmektedir. Bir ülke topraklarında yaşamını sürdüren tüm gruplar homojendir. Örneğin, “Türkler Kardashian'ı Topa Tuttu” manşetinde görüldüğü gibi, şarkıcının soykırım iddialarını desteklemesi sebebiyle Türk vatandaşlarının twitter üzerinden mesaj göndermesi “Türklerin topa tutması” olarak yansıtılmıştır. “İzmir’de Soykırım Yalanı Yürüyüşü” manşetiye Hürriyet’te yer almıştır. Haber fotoğraflardan oluşmaktadır. Türk bayrakları, Azerbaycan ve KKTC bayraklarının birarada olması ikinci tür homojenliği simgelemektedir.

Bahsedilen tüm örneklerin gözler önüne serdiği üzere milliyetçilik, yazılı basının ürettiği söylemlerin bir bölümünde daha gizli ve bilinçaltını etkileyecek şekilde bir amaç güdmektedir. İncelenen gazetelerde, Türkleri başka topluluk ve milletlerden ayrı kılan bir yaşam biçimi ve yapısı olduğunu ortaya koyan, milli kimliğin birtakım özelliklerine vurgu yapan ve diğerlerini bizden farklı ve pek çok zaman daha kötü gören haberlere rastlanılmıştır.

Öte yandan, Türklerin uluslararası platformda kazandıkları başarıların yer aldığı haberlerin daha abartılı ifadeler kullanılarak yer bulduğu görülmektedir. Bir Türk'ün satranç şampiyonu Karpov'u yenmesi genel olarak bütün gazetelerde haber olurken, Gözcü’de “Türk genci satrançta Dünya Şampiyonu’nu ezdi”, Takvim’de ise “Müthiş Türk, Karpov’u yendi” manşetlerine taşınmıştır.. Efes Pilsen basketbol takımının Avrupa’da aldığı galibiyete ilişkin haberler de bu konuda örnek verilebilir. Galibiyet Sabah gazetesinde “Avrupa fatihimiz Efes Pilsen bir destan daha yazdı”, Radikal’de ise “Efes Avrupa’yı peşine taktı” cümleleriyle ifade edilmiştir. Hırvat

takımının çok güçlü olduğu gazetelerin çoğunda sıklıkla dile getirilmiştir. Bu da durumun sıradan olmadığına vurgu yapmak içindir.

Bu örneklerin ardından yine belirtilmelidir ki burada üzerinde durulması gereken nokta gazetelerin diline yansıyan ayırımın, yurt haberlerine daha çok yer verilmesinin doğal olarak kabul edilmesi değil; bunun doğrudan kabul edilmesi ve benimsenmesidir. Bu durum, günlük gazetelerin dünyanın Türkiye dışında kalan kısımlarıyla çok fazla ilgilenmeme konusundaki tutumunun halk tarafından da benimsenip desteklendiğini gözler önüne sermektedir.

Gazete metinlerindeki ve bu tutum bizi ötekilerden ayırmanın ne kadar doğal olduğunu her gün bir kez daha bize hatırlatmakta ve bu ayrımı bilinçaltımıza yerleştirmektedir. Dolayısıyla bu gün geçtikçe bizim için çok daha doğal, hatta olmazsa olmaz bir ayırım haline gelmektedir. Dolayısıyla, yazılı basında da milliyetçi dil bu şekilde oluşmaktadır. Murat Belge, Radikal’de yazdığı “İğne ve Çuvaldız” adlı makalesinde bu duruma çarpıcı bir örnekle dikkat çekmektedir. Belge, makalesinde Bulgaristan’da ırkçı bir partinin attığı “Bulgaristan Bulgarlarıdır” sloganının Türkler tarafından AB’ye şikayet edildiğini belirtirken, bu sloganın aynı zamanda Hürriyet gazetesinin logosunun altındaki “Türkiye Türklerindir” sloganıyla aynı olduğunu anımsatarak, Türklerin ırkçılık konusundaki çelişik söylem ve davranışlarını eleştirmektedir.

Bu örneklerde de görüldüğü gibi yazılı basın çeşitli konularda çeşitli şekillerde biz ve öteki kavramlarını metinlerine yerleştirmişlerdir. Gazetelerin ideolojilerinin de etkin olduğu bu söylemlerin şekli ve yoğunluğu konusunda bir başka belirleyici unsur ise zamandır. Özellikle bazı zamanlarda bu söylem çok daha fazla artmaktadır. Çalışmada yedi ayrı günlük gazetede, üç ayrı tarihte yaşanan olaylar çerçevesinde bu söylem irdelenecektir.

4.BÖLÜM: YÖNTEM

4.1.Araştırmanın Amacı

Günümüzde yazılı basın tarafından oluşturulan ve milliyetçilik ile ilişkili yapılan tüm haberler, söylemler ve araştırmaların büyük kısmında genel olarak ulusal kimliğin yeniden üretilmesi ve basının bu durumdaki önemi konusunda yoğunlaşıldığı gözlemlenmektedir. Gazetecilik mesleğinin tarafsızlık, objektiflik, dürüstlük, saydamlık gibi ilkeleri, ötekileştirme eğilimlerine karşı koruyucu bir kalkan görevi görse de günümüz iletişim çağında bu ayrımcı bakış açısının tamamıyla medyanın söylemlerinden uzak tutulması pek mümkün görünmemektedir. Gazeteler çoğu kez, çeşitli işlevleri yanı sıra, üst kimliğin inşasının etkili bir aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Söylemler, kimlikleri tanımlamanın ve korumanın, “biz”den olmayanı dışlamanın, öteki olarak konumlanmanın ve bunu pekiştirip yeniden üretmenin kitlesel uygulayıcıları olarak ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla yazılı medya toplumsal bilincin belirlenmesi ve toplumun denetlenmesi bağlamında iktidar için en etkili ideolojik aygıtlardan biridir.

Bu çalışma da, ulusal kimliklerin ve milliyetçiliklerin yeniden üretiminde medyanın nasıl bir dille etkin hale geldiğine ve “biz”i ve “öteki”ni söylemlerinde nasıl gösterdiğine dair olacaktır. Ulusal kimliklerin gazete haberleri aracılığıyla yeniden üretilmesi, Türkiye’de Kürt kimliği ve Ermeni kimliği örnekleri ile sorgulanacaktır. Türk basınının ötekileştirme eğilimini haber metinleri üzerine odaklanarak sorgulamaktadır. Türkiye’de günlük gazetelerde “Kürt” ve “Ermeni” etnisitelerinin ne yoğunlukta ve nasıl öteki olarak konumlandırılarak kamuoyuna sunulduğu incelenecektir. Türkiye’de var olan iki etnik kimlik Ermeniler ve Kürtler’in ilgilendiren üç büyük olayda yazılı basının olayların aktarırken öteki söylemini ne

kadar baskın bir şekilde kullandığını ve ötekileştirme sürecinde aldığı rolü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

4.2.Araştırmada İncelenecek Olaylar

Araştırma için Türkiye kamuoyunda büyük yankı bulan üç olay seçilmiştir. Bu anlayışla birlikte Türkiye’de özellikle son dönemde yaşanan etnik hak taleplerinin etkisi ve hükümetin bu aşamada “Açılım”ı bir çözüm olarak ortaya koyuşuyla toplumda siyasi bir cepheleşme meydana gelmiştir. AKP’nin önce “Kürt Açılımı”, “Demokratik Açılım” ve nihayet “Milli Birlik ve Beraberlik” projesi kapsamında, 19 Ekim 2009’da Kandil ve Mahmur’dan gelen otuz dört kişilik grubun karşılanmasıyla başlayan süreçte Türkiye’de günlük gazetelerde Kürtlere yönelik söyleme bakılacaktır. Habur’da PKK’lıların davul zurnalarla karşılanmasının açılımın sembolü olarak vurgulanması, o günlerde medyada yer alan haberler ve kamuoyundan gelen tepkiler göz önüne alındığında açık bir kriz ortamı ve telaş yaratmıştır. Son yıllarda Ermeni topluluğuyla Türkler artan cepheleşmenin iki vaka üzerinden sıkça dillendirildiği söylenebilir. Bu sebeple, araştırmada bu iki olay konu edilmiştir. 24 Nisan 2010’da 1915 Olayları’nın yıldönümü ve 19 Ocak 2007’de Ermeni gazeteci Hrant Dink’e düzenlenen suikast sonrası da Türkiye’de günlük gazetelerde Ermenilere yönelik söyleme bakılacaktır.

4.3.Araştırmada İncelenecek Gazeteler

Gazete ve internet arşivi kullanılarak ulaşılan Hürriyet, Sabah, Taraf, Zaman, Cumhuriyet, Posta ve Tercüman gazetelerinde konu ile ilgili haberler incelenmiştir. Taraf ve Tercüman gazeteleri kuruluş ve kapanış tarihleri nedeniyle bazı olaylarda incelenmiş, bazılarında ise incelenememiştir. Bu sıkıntıya rağmen her iki gazetenin

de farklı ideolojileri temsil ediyor olmalarından dolayı araştırma içerisinde yer alması tercih edilmiştir. Tercüman aşırı milliyetçi bir çizgidedir. Taraf ise Türkiye'nin en liberal gazetesi olduğunu iddia etmektedir. Yanı sıra seçilen gazetelerden Hürriyet ve Sabah Türkiye'nin iki büyük ana akım gazetesidir. Posta ise Türkiye'nin en çok satan gazetesidir ve net bir ideolojiden uzak, yine ana akım olarak nitelendirebilecek bir yayın organı olarak gözükmektedir. Zaman ve Cumhuriyet ise yine zıt ideolojileri olan gazetelerdir. Yani seçilen yedi gazete yüksek tirajlarla halkın büyük kesimine ulaşan ve farklı ideolojik fraksiyonları yansıtan gazeteler olarak belirlenmiştir. Gazetelerin arasından yüksek tirajlı olanlar ele alınmıştır çünkü, kamuoyunun beklentisi en doğru şekilde belirlenmek istenmiştir.

4.4.Araştırma Yöntemi

Araştırmada yöntem olarak söylem analizi kullanılmıştır. Gazetelerde manşet, haber, resim ve köşe yazısı taraması yapılmış ve bunlar söylem analizi yöntemi aracılığıyla incelenmiştir. Çalışmada Van Dijk'ın söylem analizi yöntemine bağlı kalınmıştır. Haberin makro ve mikro yapısal öğeleri çözümlenmiştir. Haberler, haber başlıkları, haber girişleri ve ana olayın sunumu, neden-sonuç bağlantısı, arka plan bilgisi, haberlerin aktörleri, haberde kullanılan alıntılar ve sözcük seçimleri başlıkları altında incelenmiştir. Detaylı bir analizle ötekileri ayrıştıran milliyetçi söylemin en çok hangi sayfalarda, ne şekilde kendine yer bulduğu, hangi kaynaklar tarafından oluşturulduğu ve kimleri hedef aldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4.4.1. Van Dijk'in Söylem Analizi

Van Dijk'ın söylem çalışmaları, yazılı haber odaklı bir yöntemdir. Bu yöntem yazılı metinleri önergeler açısından ele alan bir çözümlemedir (Ülkü 2004). Van Dijk'e göre; dünyada ne olup bittiğine dair sosyal ve politik inançların ya da bilgilerin çoğu gündelik haberlerden gelir. Haberi yazan muhabir, okuyan okur ve çözümleme yapan araştırmacı, birincil olarak haberin anlamı ile ilgilidir. Aynı haberin farklı kelimelerle anlatılarak metne dönüştürülmesi ile sosyal ve ideolojik etkiler açığa çıkarılır ve söylem çözümlemesi de bu ideolojik yapıyı ortaya koyar (Sözen 1999). Söylemi ideolojik olarak inceleyen Van Dijk, özellikle sosyal anlamlandırma üzerinde durmaktadır. Toplumun düşündüğünü öngören Van Dijk, haber söylem çözümlemesinde, nicelik ve nitelik çözümlemelerini birleştirerek, haber metinlerini, haber metni çözümlemesi, metin anlambilimi, yerel ve küresel bütünlük, etkiler, üst yapılar, haber şemaları, üslup ve retorik bağlamında incelemektedir.

Haber metinlerinde atılan manşetler, başlıklar, kelime seçimleri ve haberin ikna edicilik özelliğini artıran alıntılar, haberin inandırıcılığını artıran fotoğraf, grafik ve sayısal verilerden oluşan haber retoriği, bir bütün olarak habere öznel bir anlam katar (Keskin 2004). Bu özellikler Van Dijk tarafından makro ve mikro yapılar olarak ikiye ayrılmıştır.

A) Makro Yapılar:

1. Tematik Çözümleme

Üst başlık, başlık, alt başlık ve spot; haberde özet görevi görür. Burada ayrıca neyin daha önemli, neyinse ayrıntı olduğuna dair bir hiyerarşi oluşturulmuştur.

2. Şematik Çözümleme

Durum ve yorumun bütünlüğünü ortaya koyar. Olayın ana teması ve olayla ilgili aktörlerin ya da tanıkların görüşleri ayrı ayrı ele alınmalıdır. Bu da öznelliği ve nesnelliği daha net ortaya koyar.

B) Mikro Yapılar: Haberdeki kelimelerin seçimi, bunların dizilişi, haberde kullanılan cümlelerin kısa, uzun, basit ya da bileşik, etken ya da edilgen olması ve fotoğraf, grafik ve sayısal verilerden oluşan haberin inandırıcılığını artıran retorik öğeler haberin mikro yapısını oluşturur.

Bu yaklaşıma göre, konu, en belirgin biçimde haber başlığı ve başlangıç paragrafında yer almaktadır. Söylemin anlamsal bütünlüğünü yansıtan haber başlıkları ve ilk paragraf, Van Dijk tarafından öznel olarak değerlendirilmektedir. Bir olayda en önemli sunulan bilgi, gazetecinin zihinsel modelinde en önemli olandır. Tersine bir bilgi ya da inanca sahip olmayan okuyucunun, bu haber olayını gazetecinin gördüğü ve tanımladığı biçimde kabul edeceği düşünülmektedir. Haber metninin iskeletini teşkil eden makro yapı, yani haber şeması, anlatı kalıbının kategorilerinden oluşmaktadır. En genel bilgiler özet, başlık ve giriş paragraflarında yer almaktadır. Van Dijk'a göre, okuyucuların en iyi hatırladıkları bilgiler bu kategorilerde yer almaktadır (Ülkü 2004). Eleştirel söylem çözümlemesinde, söylemin dünyayı temsil eden bir sosyal uygulama olması; zaman yer, sosyal, kültürel ve ideolojik bağlam içinde anlam kazanması, dilbilgisel özellikler ve yapıların bilinçli seçilmiş ya da seçilmemiş olmasına bağlı olmaksızın amaçlı olması, yanlılık, güç, direnme gibi sosyal uygulamaların temsil edilmesidir. Ayrıca bunların oluşumunun sağlanması, güç ilişkilerinin üretimi, uygulanması ve söylem yoluyla yeniden üretilmesi nedeniyle yorumlama düzeyinin ötesine geçilip, sözü edilen faktörler değerlendirilmeye alınabilmektedir (Ülkü 2004).

Sözen'e göre haber söyleminde, haber metni anlambilimi, haberin yerel ve küresel bütünlüğü, üstyapılar, haber iması, üslup ve retorik, zihin haritaları ve sosyokültürel bağlam, haberin ideolojik etkileri ortaya çıkmaktadır (1997). Dolayısıyla haberde muhabir, hem kendi dünya görüşünü hem de çalıştığı kurumun yayın politikasını yansıtmaktadır. Bununla birlikte toplumun egemen kültürünü de açığa vurmakta ve aynı zamanda yeniden üretmektedir. Böylece medya, statükonun sürdürülmesinde gücü elinde bulunduranlarla işbirliği yapmaktadır.

5.BÖLÜM: BULGULAR

Fransız Devrimi'nden beri insanların ülkelerinde karşılaştıkları problemleri çözmek için bir yol olarak gördükleri milliyetçilik, Alter'in de ifade ettiği gibi kaygı verici olaylar karşısında bir sığınma noktası sağlamamış, belki daha fazla oranda bağımsızlık, eşitlik, kendi kaderini belirleme yönündeki umutları uyandırmamıştır (1995). Her türlü küresel teslimiyetçilikten yana olanların milliyetçiliğe yönelttikleri eleştirilerin temelinde yatan husus, milliyetçiliğin tabiatı gereği bir "çatışma" ideolojisi olduğudur. Onlara göre milliyetçilik "biz" ve "öteki" gibi iki toplumsal öznenin karşıtlığından hareket etmekte ve "biz"i "öteki"ne düşmanlık esasında tanımlamaktadır.

Bu anlayışla birlikte Türkiye'de özellikle son dönemde yaşanan etnik hak taleplerinin etkisi ve hükümetin bu aşamada "Açılım"ı bir çözüm olarak ortaya koyuşuyla toplumda siyasi bir cepheleşme meydana gelmiştir. Habur'da PKK'lıların davul zurnalarla karşılanmasının açılımın sembolü olarak vurgulanması, o günlerde medyada yer alan haberler ve kamuoyundan gelen tepkiler göz önüne alındığında açık bir kriz ortamı ve telaş yaratmıştır. Açılım sonrası Son yıllarda Ermeni

topluluğuyla artan cepheleşmeyle ilgili en önemli iki örnek ise 1915 Soykırım iddialarının alevlenmesi ve Hrant Dink'e düzenlenen suikasttır.

Türk basınında özellikle üstünde durulan ve toplumun geneline mal edilen kanıya göre, ülkenin karşılaştığı iç tehditlerden en önemli ikisi Kürt toplumunun bağımsız Kürdistan kurma arzusu ve Ermeni lobisinin uluslar arası platformda Türkiye aleyhine yaptığı çalışmalardır.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Osmanlılar ve İtilaf Devletleri arasında yapılan Sevr Antlaşması'na göre, Türkiye'nin güneydoğusunda bağımsız Kürdistan Devleti kurulacak, kuzeydoğusunda da Ermenistan Devleti kurulacaktı. Bu anlaşma yürürlüğe girmedi ancak, yankıları günümüzde de devam etmektedir. Sevr, Türkiye'nin dış güçler tarafından parçalanmak istendiği durumunu ortaya koymuştur. Bugün Türkiye'nin bir şekilde bölüneceğini ifade edenler bu anlaşmaya gönderme yapmaktadırlar.

5.1.Türk Yazılı Basınında “Biz” ve “Kürtler”

Türkiye sınırları içerisinde en aşırı milliyetçi eylemleri yürüten etnik yapı olarak algılanan Kürtler ve bu etnisitenin silahlı mücadelesi olarak konumlanan PKK'nın varlığı nedeniyle, AKP hükümetinin “demokratik açılım” adıyla başlattığı toplumsal ve siyasal çalışmanın toplumda milliyetçi tavırları tetikleyen bir kriz ortamı yarattığı, kamuoyunda sıkça dile getirilmiştir. Demokratik açılımında çözümlenmek istenen temel sorunun Kürt sorunu olduğu aksiyomundan hareket edilmiş, toplumda bunun etnik bir sorunun varlığını tasdik etmek anlamına geldiği algısı oluşmuştur. Demokratikleşme sürecinde “artık geçmişle yüzleşmek gerekiyor” fikrinin aynı tasdik duygusunu Ermeni soykırımı için de yarattığı siyasi söylemlerde göze çarpmaktadır. Türkiye'deki milliyetçi ideolojiye göre Türk kimliği ile Kürt

sorunun çözümü arasında ters korelasyon olduğu söylenebilir. Yani bu ideolojiye göre Kürt ve Ermeni sorunlarında ilerleme Türk kimliğinin yaralanmasına neden olmaktadır. Bu açıklama ekseninde, “millet” ve “Türk” kavramlarının algılanış biçiminin bilinmesi ve Türk kimliğinin demokratik açılım sürecindeki gerçek konumunun algılanması önemlidir.

Her terim kavram değildir. Kavramlaştırma terimin anlamlaştırılması sürecini tanımlar. Türk olarak kavramlaştırılan “millet” teriminin geneli temsil etme ve bütünleştirme işlevinden bahsedilebilir. İkinci anlamda “Türk” tek bir sosyolojik bütünlüğü kapsarken birinci anlamda pek çok sosyolojik gerçeklikleri kapsayarak devlet olma düzeyinde bir bütün olmayı gösterir. Başka bir ifade ile millet farklı kültürel ve etnik yapılanmaların üstünde bir kültürel oluşumun göstergesidir. Demokratik açılım tartışmalarında da sorunun vurucu noktası burada yatmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında, bu çalışma başta Türk milliyetçileri olmak üzere toplumdan beklenmeyen bir tepkinin doğmasına sebep olmuştur.

5.1.1. Açılım ve Habur Karşılması

Kürt Açılımı kapsamında Kandil ve Mahmur’dan otuz dört kişilik grubun gelişi üzerinden iki yıldan fazla bir zaman geçti. Süreç, milliyetçi çevrelerden ciddi tepki gördü ve ertelendi. Bu sırada PKK ateşkes kararını bozdu, çatışma ortamı yükseldi ve “doksanlı yıllara geri mi dönüyoruz” tartışmaları başladı. Referandum sonrası, PKK’nın eylemsizliği uzatması, Abdullah Öcalan’la görüşmeler derken açılıma kaldığımız yerden devam etmeye yönelik girişimler yeniden gündeme gelirken, Habur’da başlayan açılım hamlesinden günümüzde artan ayrılıkçı eylemlere kadar uzanan süreç medyadan kamuoyuna çeşitli alt metinlerle aktarıldı. Bu anlamda haber metinlerinin eleştirel analizlerinden hareketle, baskın grupların ve ideolojilerin yeniden üretiminde medyanın ne kadar etkin bir rol üstlenebileceği ve

hakim ideolojinin giderek doğallaşan yapısına ne yönde katkıda bulunabileceğine yakından bakmak, “Kürt”lere yönelik ötekileştirici söylemi incelemek açısından faydalı olacaktır.

Bu çalışma, AKP’nin önce “Kürt Açılımı”, “Demokratik Açılım” ve nihayet “Milli Birlik ve Beraberlik” projesi kapsamında 19 Ekim 2009’da Kandil ve Mahmur’dan gelen otuz dört kişilik grubun karşılanmasıyla başlayan ve ertelenmesine varan süreçte gazetelerde yayınlanan ilgili haberlerin söylemlerini sorgulamayı amaçlamaktadır. Kürt sorunu bağlamında grubun gelişimi, projenin iktidar partisinin yönetiminde olması tartışmalı bir zemin yaratsa da, bu durumu barış sürecinin ilk adımı olarak da değerlendirmek mümkündür. Bu bağlamda farklı ideolojik eğilimlere sahip gazetelerinin, şiddet dilini barış diline çevirmek yönünde bir fırsat potansiyeli barındıran böyle bir olaya ilişkin haber üretiminde ne tür söylemler ürettiklerini ve bu söylemlerin, hakim Kemalist ideolojiye dayalı ulus-devlet anlayışı ve Kürt sorununu “terör-güvenlik devleti” ikiliğine hapseden hâkim kavrayışa ne ölçüde uygunluk gösterdiğini açıklamaya çalışmak anlamlı görünmektedir.

19 Ekim 2009’da Kandil ve Mahmur’dan gelen otuz dört kişilik grubun karşılanmasıyla başlayan açılım sürecini takip eden altı gün içinde yedi gazete; Hürriyet, Zaman, Taraf ve Tercüman, Sabah, Cumhuriyet ve Posta’da yayımlanan haber sayılarına bakıldığında en fazla haber Zaman’da yayınlanırken (atmış altı), bu haberlerin ilk sayfadan görülme oranı Zaman’da en düşük (%21), Tercüman’da en yüksektir (%77). Bu anlamda Tercüman’ın, yoğun haber üretiminde bulunmasa da kendi gündeminde ağırlığı bu konuya verdiğini söyleyebiliriz. Yine Cumhuriyet gazetesinde de olayın daha çok iç sayfalardan verildiğini söylenebilir. Hatta Cumhuriyet ilk gün olayı manşetine taşımayı tercih etmemiş, onun yerine

“Bombalama Türban İçin” haberini manşet yapmıştır. Yine Posta Gazetesi de manşetten “Balık Kız Kanseri Yendi” haberini vermeyi tercih etmiştir. Gazetelerin haberi manşetine taşıyıp taşıyamaması, olayla ilgili yaptığı haber sayısı ya da habere ilk sayfadan ne genişlikle yer verdiği gibi unsurların, habere gösterdiği önemi yansıttığı düşünülmektedir.

Haberin taraflarından kimin ne kadar yansıtıldığı ve kime ne kadar söz hakkı verildiği de söylemi etkileyen önemli bir noktadır. Bu olayın ardından haberlerde söz hakkı verilen baş aktörler olarak meclisteki siyasi partilerin yanı sıra şehit aileleri ve 34 kişilik PKK grubu belirlenmiştir. Haberleştirilme bakımından, tüm gazetelerde en sık söz hakkı verilen iktidar partisi AK Parti (Adalet ve Kalkınma Partisi)’dir (Hürriyet on iki haber, Posta on iki haber, Sabah on bir haber, Zaman dokuz haber, Taraf dokuz haber, Tercüman sekiz haber, Cumhuriyet altı haber). Meclisteki iki muhalefet partisi CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) ve MHP (Milliyetçi Hareket Partisi)’nin söylemleri ortalama eşit oranda haberleştirilmiştir. Mecliste grubu bulunan ve Kürt etnisitesini temsil ettiği bilinen DTP (Demokratik Toplum Partisi) ise en az söz hakkı bulan partidir. Örneğin Türk milliyetçisi bir ideolojiyle yayım yaptığı bilinen Tercüman gazetesi DTP’ye hiçbir biçimde söz hakkı vermemiş, partiyi siyasi bir aktör olarak göz ardı etmiş görünmektedir. Cumhuriyet Gazetesi’nde de CHP’ye ayrılan yer diğer gazetelere göre daha fazladır. Dolayısıyla gazetelerin kendi ideolojilerine yakın söylemlere yer verip, özellikle Kürt etnisitesinin temsilcisi olarak kabul edebileceğimiz DTP’yi görmezden geldiği söylenebilir.

Siyasal partiler dışındaki iki aktör için, Hürriyet ve Tercüman gazetelerinin konumu ilgi çekicidir. Bu gazetelerde Kandil ve Mahmur’dan gelen grup üyelerine, haberi oluşturan temelde bulunmalarına rağmen, olayın tarafı olarak söz hakkı verilmemiştir. Bunun yerine şehit aileleri ve bu ailelerin grubun gelişine karşıtlıkları

öne çıkarılmıştır. Burada da bir yok saymadan bahsedilebilir. Öte yandan, söz hakkı verilen Genelkurmay Başkanı, Vedat Türkali, Seher Dilovan gibi diğer aktörler de her zaman gazetenin söylemini destekleyici yönde yer bulmuştur.

Haberin nesneliliği konusunda bizi bilgilendiren haber kaynaklarına baktığımızda ise, resmi iktidarı simgeleyen TBMM dolayısıyla Ankara'nın kaynak olarak kullanılma oranı Hürriyet'te %27, Sabah'ta %25, Cumhuriyet'te %18, Zaman'da %16, Taraf'ta %26 ve Tercüman'da %10'dur. Muhabir kaynaklı haber üretimi Zaman'da en yoğunken (otuz üç haber), sıralama Cumhuriyet (yirmi iki haber), Taraf (on dokuz haber), Hürriyet (on üç haber) ve Tercüman (beş haber) şeklinde devam etmektedir. Tercüman'da yayımlanan haberlerin %75'inde kaynak gösterilmediğini hatırlatmak gerekir.

Son olarak, ne tür görseller kullanıldığına baktığımızda, içeriğe uygun olarak, görsellerin dağılımında da ağırlık siyasilerdedir. Diyarbakır'daki coşkulu karşılama ve grubun gerilla kıyafetli görselleri yarattığı tartışma bağlamında gazetelerin söylemlerini destekleyici yönde kullanılmıştır. Hürriyet, Sabah, Posta ve Zaman'da karşılama görsellerinin yarısı oranında şehit ailelerinin görsellerine yer verilirken, Tercüman'da bu oran neredeyse eşittir. Taraf ve Cumhuriyet ise, şehit ailesi görseline yer vermemiştir.

İncelenen altı gün boyunca gazetelerin ilk sayfalarında ve manşetlerinde öne çıkan, siyasilerin konuşmalarından alıntılar olmuştur. Van Dijk, söylem analizinde "Bunu kim söyledi? Neden şu veya bu kontekste, bunu söyledi de şunu söylemedi?" soruları üzerinde ısrarla durmak gerektiğini söylemektedir. Bu anlamda sadece siyasilerin söylediklerinin dağılımı değil, aktarılacak olan mesajın bütünden çıkarılarak seçilmesi de önem kazanmaktadır.

Bu kapsamda Hürriyet ve Zaman'ın Başbakan ve Ak Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'dan (21-23 Ekim), Taraf'ın yine Tayyip Erdoğan (23 Ekim) ve DTP (Eski) Başkanı Ahmet Türk'ten (22 Ekim) ve Tercüman'ın da MHP lideri Devlet Bahçeli'den (21 Ekim) alıntı-manşet yaptığını görüyoruz. Bu noktada, gazetenin söylemiyle alıntılanan aktörün söyleminin aynılaşmasını sağlayan “tırnak işaretinin unutulması” sık karşımıza çıkmaktadır. Yani manşete taşınan söz sanki bir siyasi lider tarafından söylenmemiş de gazetenin kendi görüşünü yansıtan bir manşet olarak atılmıştır. Bu temel gazetecilik hatasının kimi durumlarda unutulmaması, “hata”nın bilinçli ve yerleşik olduğunu düşündürmektedir. Bu tür manşet atmayan tek gazete Cumhuriyet'tir.

Bu çerçevede, Hürriyet iki defa Recep Tayyip Erdoğan'dan alıntı-manşet yaparken, Ahmet Türk'ün sözlerine dikkat çekmek istediği halde alıntı yapmamış ve “Bu sözlere kulak verin” (22 Ekim) manşetini seçmiştir. Buna karşın Recep Tayyip Erdoğan'ın “Sil baştan yaparız” (23 Ekim) sözlerini manşete taşımayı tercih etmiştir. Gazetenin seslendiği “biz” öznesi burada Türkleri temsil etmektedir ve DTP'nin Kürtleri temsil etmesi, gazetenin parti başkanıyla özdeşlik kurmaktan kaçındığına işaret olarak nitelendirilebilir. Kaldı ki, Ahmet Türk'ün ifadesi “Eğer Türkiye kamuoyunda oluşan tepkileri önemsemezsek, sürecin önünü tıkarız” şeklindedir. Dolayısıyla gazetenin kulak vermesini istediği kesim yine Kürtlerdir ve konuşan özne yine “Türk tarafını” temsil etmektedir. Sabah Gazetesi'nde ise aksine Ahmet Türk'ten alıntı yapılmış (“Sıra Devlette”) ancak görece olarak çok daha küçük bir şekilde söylemleri irdelenmiştir.

Zaman gazetesi, Recep Tayyip Erdoğan'ın “Provokasyona gelmeyeceğiz, geri adım atmayacağız” ve “Kanın durması için bu şans” sözlerini manşetten aktarmıştır ve başka bir liderin sözlerini manşete taşımamıştır. Taraf gazetesi ise hem Recep

Tayyip Erdoğan (Sizin hiç babanız öldü mü?) hem de Ahmet Türk'ün (Minnettarız) sözlerini manşetten aktararak, bu anlamda iki karşıt kutbun “biz” tanımlarıyla okuyucularına seslenebilmiştir. Tercüman gazetesi ise, sadece MHP lideri Devlet Bahçeli'den alıntı-manşet (Hepsinin eli kanlı) yapmakla yetinmiş ve gelen gruba yönelik tavrını dolaysız olarak “onlar” algısı üzerinden kurmuştur.

İncelenen dönemle ilgili olarak, teslim olmak ifadesine dikkat çekmek yerinde olacaktır. Grup, PKK'nın tutuklu lideri Abdullah Öcalan'ın çağrısıyla gelmediğine ve teslim olmadığına vurgu yapmasına rağmen, genelde gazeteler söylemlerini grubun teslim olduğu yönünde kurmuştur. Cumhuriyet ise “Öcalan'ın çağrısıyla Türkiye'ye giriş yapan grup...” ifadesini kullanmıştır.

Diğer yandan “Terör örgütü” ya da “teröristler” ifadelerinin kullanımı gazetenin retoriğinde belirleyici rol oynamaktadır. Dolaysız biçimde “teröristler” geldi ifadesi kullanılmasa da genel eğilim, Taraf ve Cumhuriyet gazetesi dışında, “terör örgütü” vurgusunu sıkça yapmak yönündedir. Ayrıca Tercüman ve Posta gazeteleri grubu “militan” olarak nitelendirmiştir.

Tıpkı militan gibi bazı diğer kelimeler de gazetelerin ideolojilerinin habere yansımaları çözebilmemize yardımcı olabilir. İlk etapta dikkat çeken, “barış” kelimesinin Hürriyet, Posta ve Tercüman'da hiç yer almaması olabilir. Taraf ve Cumhuriyet gazetesi, “şehit, terörist” gibi biz ve onlar ayrımı yaratabilecek ifadelerden kaçınırken, diğer tüm gazeteler bu ifadelere yer vermiştir. Bu ikiliğin, hakim anlayışın da bir parçası olduğu düşünülürse, beş gazetenin bu anlayış dışına çıkmaktan imtina ettiği söylenebilir. Diğer yandan “terörist” ifadesinin en sık kullanıldığı gazete Tercüman'dır. Zaman gazetesinde ise grubun teslim olduğu vurgusu öne çıkmıştır.

Gösteri, şov ifadelerinin Recep Tayyip Erdoğan'ın Diyarbakır'daki karşılamayı eleştirmek için kullandığı bir argüman olduğunu hatırlamakta fayda var. Bu anlamda, kuşkusuz haberde nasıl yer aldığına bakmak önemli fakat kullanım sıklığı da fikir vericidir. Yine Zaman ve Tercüman'ın bu ifadeye daha sık başvurduğunu söylemek mümkündür. (Hürriyet üç kere, Zaman beş kere, Taraf üç kere, Tercüman on kere) Cumhuriyet Gazetesi'nde ise yine bu tür ifadelere yer verilmemiştir.

Şehit ve şehit ailesi sözcükleri genel anlamda sürece karşı çıkan grubu temsil etmektedir; fakat Zaman Gazetesi, süreci destekleyen bir şehit babasına ve bir şehit annesine söz hakkı vererek durumu tersine çevirmiştir. Hürriyet ve Tercüman'da ise şehit aileleri sürece karşıtlıklarıyla yer bulmuştur ve diğer gazetelere göre bu söylem daha sıklıkla kullanılmıştır. (Hürriyet beş kere, Zaman iki kere, Taraf sıfır kere, Cumhuriyet sıfır kere, Tercüman üç kere)

Bölücü, alçak, rezil gibi ifadeler ise, sadece Tercüman gazetesinde yer almıştır. Gazetenin, “düşman” algısının boyutu hakkında fikir vermekle birlikte bu ifadelerin gazetecilik kapsamında değerlendirmemenin daha doğru olacağı söylenebilir.

Hürriyet gazetesinde, CHP, MHP, TSK (Türk Silahlı Kuvvetleri) ve Şehit ailelerinin muhalif sesler olarak konumlandırıldığı söylenebilir. Yani bu kurum ya da kişiler açılım sürecine karşı çıkmaktadır ve hükümetin politikasının karşısında fikir beyan etmektedirler. İlk etapta sürece daha ılımlı yaklaşırsa da, gazetenin Recep Tayyip Erdoğan'ın “Sil baştan yaparız” (23 Ekim) yönünde açıklamalarından sonra CHP (Eski) Başkanı Deniz Baykal'ın “PKK'lı olmak artık suç değil” ya da MHP Başkanı Devlet Bahçeli'nin “Toplumsal öfke sınıra sayandı” şeklinde açıklamalarına yer vererek muhalefet dozunu artırdığını söylemek mümkündür. Şehit ailelerinin

gazetede ki temsili de, öne çıkan muhalif söylemlere eşlik etmektedir ve “grubun karşılanması şehit ailelerinde büyük tepkilere neden oldu” ifadeleri muhalif tavrı pekiştirmektedir. TSK’nın “Habur’da yaşananlar kabul edilemez” şeklinde açıklaması da, yine muhalif söylemler kapsamında değerlendirilebilir.

Zaman gazetesi, ne CHP, ne de MHP’ye, yani muhalif seslere yer vermemiştir. Başlangıçta vurgu, sürecin başarısına yapılırken, sonrasında gazete, meselenin kan ve gözyaşı boyutlarını vurgulamış, insani çelişkiyi temsil etmesi bakımından bir oğlu şehit, bir oğlu dağda olan bir anneye (Hangisine yanayım? 25 Ekim) söz hakkı vermiştir. Böylece muhalif olduğu düşünülen bir kesime yönelik algıyı değiştirmenin yanında gazetenin kendi argümanını destekleyici yöntemler geliştirdiği düşünülebilir.

Barış fikrinin öne çıktığı Taraf gazetesinde ise sürece muhalif sesler yer bulmamıştır. Muhalefet partileri sürece destek vermemeleri dolayısıyla “Muhalefet otuz yıl geride kaldı” (21 Ekim) şeklinde eleştirilmiştir. Şehit aileleriye hiçbir şekilde gazetede temsil edilmemiştir.

Tercüman gazetesinin ise, karşıt bir aktöre ihtiyaç duymaksızın kendisinin muhalifliğe soyunduğu söylenebilir. (Haddini bil Ayna 24 Ekim), (Kaşınmayın, Kaşınmayın 24 Ekim). Hatta Recep Tayyip Erdoğan’ın sözleri içeriğinde yer almadığı halde “DTP’ye rezilliği bırakın uyarısı” olarak manşete taşınmıştır. Bu anlamda AKP tarafından hayata geçirilen bir proje konusunda, AKP’yi dahi muhalif konuma taşımayı başarmıştır denilebilir. Şehit aileleri ve TSK’nın açıklamaları da muhalif konumda değerlendirilmiştir.

5.2.Türk Yazılı Basınında “Biz” ve “Ermeniler”

Çalışmada ele alınacak bir diğer konu da Türkiye için adeta bir tabu olan Ermeni olaylarıdır. Burada kriz ortamı olarak iki ayrı olay ele alınarak yazılı basın irdelenecektir.

5.2.1. Hrant Dink Suikasti

19 Ocak 2007'de Hrant Dink'in bir suikast sonucu öldürülmesinin ardından incelenen beş gazete Hürriyet, Zaman, Sabah, Cumhuriyet ve Posta'da, Hrant Dink cinayeti hakkında toplam iki yüz seksen iki haber ve yazı yayınlanmıştır. 2007 yılında Taraf gazetesi daha kurulmadığından bu gazete bu olayın ardından incelenememiştir. Bunların gazetelere göre dağılımı, cinayetin ardından en çok (seksen üç) haber ve yazının Hürriyet'te yer bulduğunu göstermektedir. Hürriyet'i, yetmiş beş haber ve yazıyla Sabah, elli bir haber ve yazıyla Cumhuriyet ve kırk üç haber ve yazıyla Zaman izlemektedir. En az haber ve yazı ise otuz haber ve yazıyla Posta'da yer almaktadır.

İncelenen yüz elli altı haber ve yazının %32'si yorum ve köşe yazılarından oluşmaktadır. Hürriyet'te cinayeti konu edinen elli iki habere karşılık otuz bir yorum ve köşe yazısı yayınlanmıştır. Sabah'ta da ağırlıklı olarak habere yer verilirken, Cumhuriyet ve Zaman'da ise yorum ve köşe yazısı daha çoktur. Zaman yirmi habere karşılık yirmi üç yorum ve köşe yazısına yer verirken, Cumhuriyet'te yirmi üç habere karşılık, yirmi sekiz yorum yazısı vardır. Kararlı bir siyasal çizgiye dayanmayan Posta Gazetesi'nde de cinayete ilgili yorum ve köşe yazılarına neredeyse hiç yer verilmediği görülmektedir.

Tüm gazetelerin, yayınladıkları haberlerin haber değerini artırmak ve insanların duygularına seslenmek amacıyla kurbanın ve cinayet yerinin fotoğraflarını yayınladıkları görülmektedir. Fotoğraf kullanma konusunda diğerlerinden daha temkinli görünen, kırk üç haber ve yazının yalnızca on altısında fotoğraf yayınlayan Zaman'dır. Zaman'ın, cinayeti haberden çok yorum ve köşe yazılarıyla aktarıyor olması fotoğraf kullanımını da sınırlamış görünmektedir. Yine Cumhuriyet'te de sayıca az fotoğraf vardır ancak kimliğinin tersine bu olayda büyük fotoğraflar kullanılmıştır. Zaman, diğer ulusal gazetelerden farklı olarak cinayeti ilk sayfada haberleştirme konusunda da temkinli görünmektedir. İslamcı-muhafazakâr çizgideki Zaman'daki haberlerin yalnızca üçü ilk sayfada yer almıştır. Hürriyet on dört, Sabah on üç, Cumhuriyet ve Posta ise yedi haberde cinayeti ilk sayfadan duyurmuştur.

Hürriyet, cinayetin ele alındığı haber ve yazıların yaklaşık yarısında Hrant Dink'in vurulmasının Türkiye aleyhine işlenen bir komplo olduğu iddiasına yer vermiştir. Zaman da yayınladığı haber ve yazıların yarıya yakınında, cinayetin Türkiye aleyhine işlenen bir komplo olduğu konusunda Hürriyet'le görüş birliği içindedir.

Dink'in ölümünün ardından çıkan haberlerde Ermenilere yüklenen olumsuz özelliklerin başında da sadakatsizlik ve güvenilmezlik gelmektedir. Azınlık aktörleri olarak olumsuz özelliklerin atfedildiği toplam yirmi yedi haber ve yazının on sekizinde Ermenilerin sadakatsiz, altısında ise adaletsiz olduğu ve haksızlık yaptığı ifade edilmiştir. Başka bir deyişle, Ermeniler ancak çoğunluk aktörleri ile ilişkileri içinde ve bu ilişki çoğunluk aktörlerini odağına aldığı anda olumlu bir kimlik kazanabilmektedirler. On beş haber ve yazıda Ermenileri cinayetin failleri olarak

işaretleyen Hürriyet'in, on haber ve yazıda da Ermenileri sadakatsiz ve güvenilmez olarak işaret ettiği söylenebilir.

Cinayetin hemen ardından Hürriyet'in attığı “Güvercini vurdular” başlığı ve Dink'in eşinin, cenaze törenindeki sözlerini alıntılamanın başlıkların, olayı melodramlaştırarak duygusallığı artırırken; cinayetin kim tarafından, neden işlendiği sorularını ve mağdurun etnik kimliğinin cinayete ilgisini arka plana ittiği söylenebilir. Bunun yerine, Rakel Dink'in büyük harflerle alıntılanan sözleri yinelenerek Dink'in ülkesine ne kadar bağlı olduğunun altının çizilmiştir. Olayda “can verenin” “ülkesinde”, etnik kimliğinden dolayı öldürülmüş olduğunun biraz arka plana atıldığı ifade edilebilir. Benzer bir eğilim, cinayetin düşünce ve ifade özgürlüğüne karşı işlenen bir eylem olduğunu dile getiren başlıklarda karşımıza çıkmaktadır. (“Güvercini vurdular”, “Ülkeden Ayrılmadın Sevgilim”, “Rakel Dink'in Ağlatan Vedası” (Hürriyet), “Sevdiklerinden Ayrıldın Ülkeden Ayrılmadın” (Posta) “Gazeteci Dink'e Hain Suikast” (Zaman) Bu başlıklarda, olayın Türkiye’de birçok kez yaşanan gazeteci cinayetlerinden farkına, mağdurun etnik kimliği nedeniyle maruz kaldığı ırkçı-milliyetçi tepkilerle ilişkisine değinilmediği söylenebilir. Hatta Sabah Gazetesi'nde Başbakan Erdoğan'ın “Hrant'ı Türk Bayrağına saralım” teklifi manşet yapılmış ve bu konuda alınan olumlu görüşlere yer verilmiştir. Bu söylem Recep Tayyip Erdoğan'a karşı genelde muhalif bir tavır takınan Cumhuriyet Gazetesi'nde de geniş yer bulmuştur. Ayrıca Cumhuriyet, Dink'in daha önce sarf ettiği “Türk’le yaşamayı şans sayıyorum” sözünü başlığa taşımıştır.

Bunun yerine, medyada cinayetin Türkiye aleyhine düzenlenen komplonun bir parçası olduğunda hemfikir olduğu görünmektedirler. Tercüman Gazetesi'nin attığı “Katil Ermeni” manşetine çok satan gazeteler itibar etmemiş görünseler de, çeşitli aktörlerin cinayetin bir “sabotaj” (“Türkiye’yi sabote eden cinayet!” Zaman),

“komplo” (“Dink Komplosu” Hürriyet), “karanlık ellerin işi” (“Karanlık Eller Yine Bizi Seçti” Hürriyet), “Türkiye’ye yönelik operasyon” (“Türkiye’ye yönelik bir operasyonun işaret fişegi” Zaman), ve “istikrara karşı” (“Ülkenin istikrarına kurşun sıkıldı” Zaman) bir eylem olduğu sözleri başlığa taşınarak bu konuda bir konsensus yaratılmaya çalışıldığı düşünülebilir. Yine Sabah Gazetesi yazarı Yavuz Donat bu suikastle Türkiye'nin imajına zarar verildiğinin altını çizmiştir. Başbakan Erdoğan'ın “Huzurumuzu bozamayacaklar” sözü manşete taşınmıştır.

Böylece, medyada özellikle Türkiye'nin -ya da Türklerin- cinayetdeki olası sorumluluğunun arka plana itildiği, hatta Türkiye'nin “kurşunların gerçek hedefi”, cinayetin asıl mağduru olarak işaretlenerek bu mağduriyet konumunun “herkes bize karşı” fikriyle özdeşleştirilmeye çalıştığı söylenebilir. Hürriyet'in “Dink'i vurdular” yerine “Türkiye'yi vurdular” ve Zaman Gazetesi'nin “Bu kurşun Türkiye'ye sıkıldı” başlığı ile başvurduğu metaforik anlatım, basının mağdurun etnik kimliğini görmemekle kalmayıp birey olarak varlığını da yok saydığı yönünde örnekler olarak gösterilebilir. Hatta Zaman Gazetesi'ndeki başlıklarda cinayetin “Türkiye'nin imajına zarar verdiği” nden ya da “Türkiye'nin zorda kalacağından” söz edilmiştir.

Cinayetin “Türkiye'nin imajına zarar verdiği” ve “Türkiye'ye karşı komplo olduğu” yönünde atılan başlıklarla birlikte metinlerde de Hrant Dink cinayeti Türkiye'ye yapılan büyük bir haksızlık, vatana ihanet, Türkiye aleyhine yürütülen bir komplo olarak nitelenmektedir. Hürriyet'in “Kanlı ellere cevap verilecek” başlıklı haber de bunlardan biridir. Ayrıca, haber ve yazıların başlıklarına olduğu gibi metinlere de taşınan ifadelerde, Dink'in son zamanlarda Ermeni diasporasıyla da ters düştüğü, hatta Dink'i öldürenin –ya da arkasında yatan güçlerin- bizzat Ermeni olabileceği iddia edilmektedir. Hürriyet yazarı Yalçın Bayer, “Ortak şehit” başlıklı yazısında cinayete ilişkin “Türkiye'nin, bu coğrafyanın insanıydı, inandığını özgürce

söyleyebiliyor, gerektiğinde diasporayı karşısına alabilecek kadar yürekli davranıyordu. “... Yazdıkları ve söyledikleri zaman zaman Ermeni cemaati tarafından da eleştirilmiyor değildi; bir mücadele adamı olarak ‘tehlikeyi’ seviyordu.” diyerek Dink’i bir yandan methiyelerle uğurlarken, bir yandan da suçluların yine Ermeni olabileceği vurgusu yapmaktadır. Zaman gazetesinde ise milliyetçi muhafazakar BBP (Büyük Birlik Partisi) Genel Başkanı’nın “Şimdi dikkat edin, bir kesim Türklüğe ve Türk değerlerine hakaret edecek, Türk milletini sanık sandalyesine oturtacak, milleti mahkûm, toplumu tahrik edecek, sonra bu toplum içinden iki genç bir şey yapacak.” açıklaması ilk sayfadan verilmiştir. Sabah Gazetesi'nde çok geniş bir şekilde yapılan taziyeler yer bulmaktadır.

Zaman Gazetesi ise Türkiye Ermenileri Patriği’nin “Türkler ve Ermeniler kardeş” açıklamasını başlığa taşımıştır. Kardeşliğe vurgu yapan bu açıklamanın dahi bir yandan Türklerin ve Ermenilerin yıllarca bir arada ve barış içinde yaşadığı yönündeki baskın söylemi yeniden üretme işlevi görmesi olasılığı gazetelerin kullandığı dilin hassasiyetini bir kez daha ortaya koymuştur. Yine Hrant Dink’in toprağa verilisinin ardından atılan “Türkçe dua ve Ermenice ezgiyle uğurlandı” (Posta), “Şehit Hrant Dink’e Ağıt” (Hürriyet) başlıkları da kurbanın Hıristiyan kimliğini inkâr eden bir söylem içinde, Müslümanlık ritüellerini öne çıkarmış olarak adlandırılabilir.

Hrant Dink cinayetinin ardından tepkileri dile getirmek için benimsedikleri “hepimiz Ermeni’yiz” sloganı Hürriyet'te iki başlığa (“Bugün Ben Ermeniyim” ve “Neden Hepimiz Ermeni’yiz) taşınmasına rağmen bu slogana yönelik tepkiler Türklüğü, Müslümanlığı, hatta Osmanlılığı vurgu yapıp yücelten birçok başlıkta ifade bulmuştur. Hürriyet Gazetesi “Hepimiz Ermeni’yiz İzaha Muhtaç Garabet”, “Hrant’a Türk’tü demek Doğru Olurdu” ve “Elhamdülillah Müslüman’ım“ gibi

başlıklar atarken, Zaman Gazetesi de “Hepimiz Osmanlı’yız” başlığına satırlarında yer vermiştir. Yani, gazeteler ötekileştiren ve milliyetçi ifadelerinden bu durumda da vazgeçmemişlerdir.

Hrant Dink cinayetinin ardından gazete satırlarına yansıyan muhalif satırlara bakıldığında ise, Türkiye’de yükselen ırkçılığa dikkatin çekilmesine ve eleştirilmesine rağmen haber ve yazılarda Ermenilerin bu ayrımcılık atmosferine karşı tepkilerine ve taleplerine çok fazla yer verilmemektedir. Daha çok Ermenilerin ve Türklerin kardeş olduğu söylemi ön plana taşınmıştır. Hürriyet Gazetesi’nde Hadi Uluengin’in “Dink komplosu”, yine Hürriyet Gazetesi’nde Ahmet Hakan’ın “Keşke bu iş çete işi olsa” başlıklı yazısı ile birlikte Zaman Gazetesi’nde de Etyen Mahçupyan’ın “Hrant” başlıklı yazısı muhalif fikirlerin yer bulduğu ender köşe yazılarından olmuştur.

5.2.2. 1915 Olayları'nın Yıldönümü

1915 Olayları’nın 85. yıldönümü olan 24 Nisan 2010 gününde ve takip eden 3 günlük süreçte Zaman, Hürriyet, Sabah, Posta, Taraf ve Cumhuriyet gazetelerinde çıkan haberleri incelediğimizde de milliyetçiliğin tekrar oluşturulması konusunda birtakım ortak başlıkların bulunduğu göze çarpmaktadır. Bu başlıklara geçmeden önce daha önceki olaylarda incelenen Tercüman Gazetesi’ne bu zaman zarfında kapanmış olduğundan bakılmadığını belirtmek gerekir. Öncelikle tüm gazetelerde incelenen olaylarda soykırım ifadesine yer verilmediği görülmektedir. “Sözde Ermeni soykırımı” ifadesi kullanılmıştır. Soykırım kullanıldığında ise, tırnak içine alınmıştır.

1915 Ermeni Olayları söz konusu olduğunda vurgulanan manşetlerin bütününde Türkiye'nin haklılığı ortaya konmaktadır. Türklerin soykırım iddialarını kabul etmeyen tutumlarında da haklı olduğu bir alt metin olarak belirtilmektedir.

Posta “CHP’li Arıtman istedi, Başbakan ‘Peki’ dedi” , “Arthur Koalisyonu” , “Bayrak Yakanlara Tokat Gibi Yanıt” , “Dostluk Eline Saygısız Cevap” manşetleriyle Hürriyet’in “Arthur Manukyan’a 5 Yıl Oturma İzni Verildi” haberleri, bu durumu açıklayabilir niteliktedir. Türk vatandaşı olmadığı halde oturma izni alabilmesi bu haberin ilk sayfadan aktarılması, mağdurun Ermeni olması ve Türkiye'nin bu durumdan dolayı O'na sahip çıkması milliyetçiliğe yapılan vurguyu göstermektedir. “Bayrak Yakanlara Tokat Gibi Yanıt” ile “Hasta Ermeni Gencin Ailesinden Dostluk Mesajı” manşetleriyle aktarılmıştır. Öte yandan, “Arthur Manukyan'ın ‘Çok mutluyum. Benim iki adım var. Biri Aydın, diğeri Arthur. Duruma göre ikisini de kullanıyorum’ sözleri de haberlerde yer bulmaktadır. Bu sözler de, bir Ermeni'nin Türkler ve Türkiye hakkındaki olumlu düşüncelerinin bir vurgusu olarak kabul edilebilir. “Dostluk Eline Saygısız Cevap” manşetiyle ise Erivan’da ateşe verilen Türk bayrağı olayı haber yapılmaktadır. Bu haberle Ermeniler homojenleştirilerek “saygısız” olarak göstermek istenmiş olabilir. Sabah Gazetesi’nde yer bulan “Moskova’da 11 kişilik ‘Soykırım’ Eylemi” haberi de esasen ana sayfada yer bulamayacak bir dış haberdir. Ters bir bakış açısıyla bu haberin büyütülmesinin sebebi ise soykırım iddialarına katılanların 11 kişi gibi az bir sayıda olduklarını anlatılmaya çalışılması olarak okunabilir. Böylece Türkiye’nin haklılığını dolaylı olarak kanıtlama yoluna gidilmektedir. Yine Sabah Gazetesi'nde “Ermeni Yalanları Arşivden Çıkıyor; Amasya Yangını Belgelendi” haberi yer almaktadır.

Hürriyet’in “Bu Belge Soykırımı Bitirecek” , “Osmanlı Haklıydı” söylemleri de Türk vatandaşlarının haklılığını ortaya koymakonusunda yapılan haberlere örnek verilebilir. İlk haberde Çukurova Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı’nın ifadeleri başlıkta yer bulmuştur. İkinci haberde ise Ronald Reagan’ın eskiden hukuk danışmanlığını yapan Bruce Fein’in sözlerine hem başlıkta, hem de kimin

söylediğine değinilmeden “Osmanlı’nın, hiçbir zaman Ermeniler’i yok etme gibi bir amacı olmamıştır, bunlar saçma sapan iddialar” söylemleri aktarılmıştır. Zaman gazetesinde ise “Ermenileri Kendi Savaş Albümleri Yalanlıyor”, “Sözde soykırım iddiasıyla Türkiye’yi siyasi olarak köşeye sıkıştırmaya çalışan lobisinin bu çabasını, yine Ermenilerin hazırladığı belgelerin yalanladığı belirtildi.” ifadesi kullanılmıştır. Ermeni iddialarınının arkasında duran diğer bir tarafın cümleleri ise yazılı basında yer bulmamıştır.

Her ulus devlet, ulusal kimliğin yeniden üretilmesi aşamasında çeşitli simgelerden sıklıkla yararlanmıştır. Türk kimliğinin yaratılmasında da en hassas ve dokunulmaz konulardan biri bayrak, bir diğeri de Atatürk’tür. Bunun yansıması Hürriyet’in “Erivan’da Türk Bayrağı yakıldı”, Posta’nın “Dostluk Eline Saygısız Cevap” ve “Atatürk’ün Gölgesinde Tehcir Eylemi”, Zaman’ın “Ermenilere Bayrağa Saygı Dersi Verdiler” , Sabah’ın “Çirkin Protesto” manşetleriyle gösterilebilir. Konuyla ilgili yapılan haberlerde, eylemlerin Bayrak ve Atatürk’le ilişkilendirilmesi kamuoyunda daha kötü bir tavır olarak nitelendirilmesine ve tepki görmesine sebep olabilir. Hürriyet’in o dönemde yaptığı çoğu haberde Türk bayrağının yakıldığıyla ilgili söylemleri sürekli gündeme getirmiş “Bayrağımızı Yaktılar” başlığını kullanmıştır. Türk bayrağını yakanlar için “binlerce fanatik” ve eylemle ilgili “Nefret Eylemi” , “Erivan’da Küstahlık” ifadelerini kullanmıştır. “Taksim’de Ermeni Bayrağı Yaktılar” haberinde de bayrağı yakanların bir grup BBP’li olduğu söylenmiş, eylem Türklere mal edilmemiştir. “Atatürk’ün Gölgesinde Tehcir Eylemi”nde de Türkiye’deki bir grubun 1915 Olaylarını protesto amaçlı Ermenilere destek verdiği haberi de Haydarpaşa Garı’nda asılı bulunan Atatürk portresi ile anlamlandırılmıştır. “Göstericilerin eylem yaptığı Haydarpaşa Garı’nda bir gün önceki 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için asılmış olan dev Atatürk posterini dikkat çekti”

diyerek bu sembole bir kez daha vurgu yapılmıştır.

Bu haberlere göre söylem analizi yapıldığında ötekileştirmenin çift yönlü olduğu anlaşılmaktadır. İlki, genel olarak haberlerin bütününde yer alan Ermenileri ötekileştirme, ikincisinde ise Türkiye’de Ermenilere destek verenleri ötekileştirmedir. “Beyaz Sarayı kuşatma altına aldılar” birinci gruba verilebilecek bir örnek olurken, “nöbet tuttular” manşeti ikinci grubu çağrıştırmaktadır. "Zaman Gazetesi'nin “Başbakan’dan Ermenilere Sert Cevap” haberinde ise başlıklı yazısında ise Türkiye ile Ermenistan arasında imzalanan protokolün Ermeni Parlamentosu tarafından dondurulması kararına cevap veren Erdoğan’ın sözleri Ermeni Parlamentosu’nu değil; bütün Ermenileri hedef alıyor gibi gösterilmiştir. Yine bir başka haberde Türkiye’de Ermenileri destekleyenlerin yaptığı eylem “Utanç Eylemi” olarak tanımlanmaktadır" (Çetin 2010).

Örneğin Obama’nın “1.5 milyon Ermeni katledilmiş ya da ölüme yürümüştü” söylemleri yer bulmamış, “Türkleri selamlıyorum” ifadesi aktarılmıştır. Bu durumun Türklerin prestijini arttırmak için kullanıldığı söylenebilir.

4 gazetede de Türkler ve Ermeniler açısından ele alınan iki ayrı tarafın olduğu ortadadır. Ermeniler açısından olumlu olan ifadeler yazılı basında pek sık yer bulmamıştır. "Posta Gazetesi'nin “Haydarpaşa’da 1915 Gerginliği” haberinde İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi üyesi bir grubun “İnsan hakları savunucuları olarak bu olayların adının konması gerektiğini” kısa bir paragrafta belirttikten sonra karşıt görüşlere haberin kalanında (üç paragraf) yer verilmiştir. Sabah Gazetesi'nin “Haydarpaşa Garı’nda Oturma Eylemi” haberinde de buna benzer bir durum karşımıza çıkmaktadır" (Çetin 2010).

Diğer dört gazeteden farklı olanların Cumhuriyet ve Taraf gazeteleri olduğu söylenebilir. Cumhuriyet Erivan'da yaşanan olayları konu etmemiş, sadece ABD

Başkanı Barack Obama'nın açıklamalarına çok kısıtlı bir şekilde yer vermiştir. Amerikan Başkanı'nın Soykırım yerine Büyük Felaket'i kullanmasına dikkat çeken ancak haberi oldukça yorumsuz aktaran Cumhuriyet'in konu hakkındaki tavrını daha dolaylı bir şekilde ekinde Nobelli edebiyatçı Gunter Grass'la yapılan bir röportajla daha üstü kapalı bir şekilde aktarmayı tercih ettiği söylenebilir. “Avrupa da Tarihiyle Yüzleşmeli” başlığıyla verilen röportajda Grass, Ermenilerin yaşadığı felaketin benzerlerinin gerek Avrupa'nın büyük devletlerinin gerekse de ABD'nin tarihinde de var olduğunu anlatmaktadır. Taraf gazetesinin ise olaya tamamen farklı bir açıdan yaklaşan ve ötekileştirmeyen tek gazete olduğu söylenebilir. Taraf, diğer gazetelerin dikkat çekmediği Taksim'de 1915'te oldürülen Meclis-i Mebusan Üyesi Zohrab'ın anısına yapılan töreni ana haber olarak yer vermiştir. Haberde binlerce Ermeni ile aynı büyük felaketi yaşayan Zohrab'ın Türk aydınların da katılımıyla anılmasının, Obama'nın söyleminden daha önemli olduğunun altı çizilmiştir. Bu anma töreni ortak acıyı anma olarak nitelendirilmiştir.

Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere, farklı gazetelerde azınlık problemine farklı açılardan yaklaşmış, ancak toplumun genelini oluşturan ve milliyetçi duyguları daha fazla olan kesim tarafından okunan gazetelerde ötekileştirme pratikleri daha fazla görülmekteyken, Cumhuriyet ve Taraf gazeteleri olaya daha tarafsız bir şekilde bakma konusunda daha başarılı olmuştur.

SONUÇ

Milliyetçiliğin gündelik hayat pratiğinde sürekli yeniden üretilmesi sürecinde kamuoyu ve medya arasında dönüşümsel bir ilişki mevcuttur. “Medya mı kamuoyunu daha çok etkiler; yoksa kamuoyunun görüşlerine göre mi medyada yer alan haberler şekillenir” durumu, ‘tavuk mu yumurtadan çıkar, yumurta mı tavuktan’ olayıyla etkileşim halindedir. Bu araştırmada gözlemlendiğim her ikisinin de karşılıklı etkileşim içerisinde var olduğudur. İncelenen gazeteler Türk milliyetçiliğinin etkisiyle ötekileştirmenin yeniden üretilmesine neden olurken, bir yandan da aslında kamuoyunun yani okur kitlesinin beklentilerini karşılar şekilde bu haberleri yapmaktadır. Çünkü tirajı yüksek bu gazetelerin okuyucu kitlesinin büyük kısmını “Türk”ler oluşturmaktadır. Ulusal kimliği yeniden üreten söylemler de medyadaki haberlerden etkilenecek ortaya çıkmaktadır. “Söylem hem yaratır, hem yaratılmıştır” cümlesi bu duruma örnek gösterilebilir.

Kürt ve Ermeni Kimliği kavramsal çerçevede ele alındığı üzere Türkiye’de her zaman problemlidir. Bu araştırmada da “Türk” kimliği tanımlanırken “öteki” ihtiyacını bu etnisiteler üzerinden karşılamaktadır.

Kriz dönemlerinde milliyetçilik kavramı farklı dönemlere oranla daha çok vurgulanmaktadır. Yazılı basın için ulusal kimliğin tekrar oluşturulmasında fırsat niteliği taşımaktadır.

Bayrak, Atatürk portresi vb. simgeler tekrar ortaya konmuştur. Medya söylem oluştururken önemli olan, Türkiye’nin diğer dünya ülkeleri için daha iyi bir imaja sahip olmasıdır. Türkiye’nin soykırım iddiaları karşısında istisnasız haklı olduğu, Türklerin çoğunlukla iyi özelliklere sahip olduğu, diğer etnik grupların sorunların ana nedeni olduğu, Hrant Dink'in öldürülmesinin dahi Türkiye'ye karşı düzenlenmiş

bir sabotajdan başka bir şey olmaması yapılan söylem analizi ile incelendiğinde gazete sütunlarında ortaya çıkan ortak kanılardandır.

Bu durumda, tabii ki ele alınan günlük gazetelerin birbirinden farklı görüşlere sahip hedef kitlelerine hitap ettiği göz ardı edilmemelidir. Fakat, üzerinde önemle durulması gereken haberlerde karşıtlıklar yer bulsa da milliyetçi söylemin tüm tartışmaların içinde geliştiğidir; yani her tartışmanın milliyetçi parametreler içerisinde dile getirilmesidir.

Tek tek gazetelere bakılacak olursa, Taraf gazetesinin milliyetçi söylemi Kürtler ve Ermeniler özelinde neredeyse hiç kullanmadığı ve ötekileştirmeyi söylemleriyle çok nadir bir şekilde beslediği söylenebilir. Zaman gazetesinin de ötekileştirme adına yaptığı haberlerin diğerlerine oranla daha az olduğu gözlemlenmiştir. Tercüman gazetesi bu tarz haberlere en çok yer veren gazete olarak belirtilebilir. Hürriyet ve Sabah gazeteleri ise milli kimliği ön planda tutsa da, radikal bir tavırdan kaçınmaktadır. Posta gazetesi ise Hürriyet aynı çizgidedir fakat siyaset, dış politika “ciddi” konulara daha az yer verdiği için söz konusu söylemler de daha azdır.

Tek tek olaylar üzerinden bakılacak olursa ise Habur karşılaması özelinde Hürriyet gazetesinin daha çok “biz” Türkler söylemiyle gelen gruba ve yapılan karşılamaya karşı bir tavır geliştirdiği görülürken, Tercüman gazetesinin karşı grubu açıkça “terörist” olarak nitelendirmekten ve hakarete varan sert söylemlerle ötekine karşı cephe almaktan çekinmediği görülmüştür. Zaman gazetesi AKP politikalarının yanında olsa ve aşırı sert bir tavırdan kaçınsa da haber ve yorumlarda muhalif seslere ve karşı grubun haklılığına yer vermekten imtina etmektedir. Hakim çizgiye karşı biçimde barış sözünü sadece Taraf gazetesi gündemine taşıyabilmiştir.

Hrant Dink'e düzenlenen suikastte ise, olay daha duygusal bir bağlamda ele alınmış ve mağdurun etnik kimliğinin cinayetle ilgisi çok da ön plana çıkarılmamıştır. Dink'in ülkesine ne kadar bağlı olduğunun altının çizilip, bu olayın daha çok Türkiye'ye verdiği zarar üzerine yoğunlaşmıştır. Cinayetin düşünce ve ifade özgürlüğüne karşı işlenen bir eylem olduğunu dile getirilmiştir. 1915 Olayları'nın yıldönümünde ve sonrasında yaşananlarla ilgili ise yazılı basında neredeyse ortak bir tavır vardır. “Biz” ve “Öteki” ayrımı net bir şekilde yapılmış, iyi ve güzel özellikler Türklere, kötü ve çirkin özellikler ise “Öteki”ne atfedilmiştir. Bu konuda da tek aksi tavır Taraf gazetesinde görülmektedir. Taraf Ermenilere de söz hakkı tanımış ve İstanbul'da yapılan anma törenini ortak acıyı anma olarak nitelendirilmiştir.

Sonuç olarak, bu araştırmada genel olarak bütün ülkelerin günlük gazetelerinde var olduğu düşünülen ve buna ilişkin birtakım araştırmalarla irdelenen “milliyetçi” söylemin Türk gazetelerinde de gözlemlenebildiği ortaya çıkmaktadır. Banal milliyetçilik kavramı bağlamında üst kimlik “Türk”lük üzerine kurulan milli bilincin pekiştirilmesi sürecinde tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de günlük gazeteler önemli bir rol oynamaktadır. Gerek semboller ve vurgularla, gerek siyaset adamlarının milliyetçi mesajlar veren söylemlerini aktararak, gerekse haberleri veriş şekilleri ve yazarlarının yorumlarıyla günlük gazeteler bu işlevi bilinçli ya da bilinçsiz yerine getirmektedir. Önce “Kürt Açılımı”, “Demokratik Açılım” ve nihayet “Milli Birlik ve Beraberlik” projesi kapsamında başlayan süreçte gazetelerde yayınlanan ilgili haberlerde Üst kimlik “Biz”in iyileştirildiği, “Öteki”lerin ise kötüleştirildiği sonucuna varılabilir.

Bu şekilde farklı ideolojik eğilimlere sahip gazetelerinin, şiddet dilini barış diline çevirmek yönünde bir fırsat potansiyeli barındıran olaylara ilişkin haber

retiminde ne tür söylemler ürettiklerini ve bu söylemlerin, hakim Kemalist ideolojiye dayalı ulus-devlet anlayışına ne ölçüde uygunluk gösterdiği ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

Anderson, B. 1991. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Revised Edition ed. London and New York: Verso.

Anderson, B. 2001. "Western Nationalism and Eastern Nationalism; Is there a difference that matters?" *New Left Review* 9: 31-42.

Arar, B.Y., ve Bilgin, N. 2010. "Gazetelerde Ötekileştirme Pratikleri: Türk Basını Üzerine Bir İnceleme." *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* 30.

Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu 2004, Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma Grubu Raporu.

Balibar, E. 2002. "The Nation Form, In: Etienne Balibar and Immanuel Wallerstein." *Race, Nation, Class, Ambiguous Identities*. London: Verso.

Bozarıslan, M. E. 2002. *Doğu'nun Sorunları*. İstanbul-Diyarbakır: Avesta.

Bilgiç, E. E. 2008. *Vatan, Millet, Reyting: Gazete Haberlerinde Milliyetçilik*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Billig, M. 1995. *Banal Nationalism*. SAGE Publications.

Alter, P. 1985. *Nationalism*. New York: Edward Arnold.

Bora, T. 2003. "Nationalistic Discourses in Turkey." *South Atlantic Quarterly* 102: 433-451.

Bülbül, K. 2006. "Ulus-Devlet, Ulusallığın Dönüşümü ve Türkiye" *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 35: 23-47.

Badiou, A. 2003. *Etik: Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme*. İstanbul: Metis.

Brookes, R. 1999. "Media, Culture & Society" *Newspapers and National Identity: The BSE/CJD Crisis and the British Press* 21: 247-263.

- Carr, E.H. 1990. *Milliyetçilik ve Sonrası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çaplı, B. ve Tuncel, H. 2010. *Televizyon Haberciliğinde Etik*. Ankara: Fersa.
- Çevikel, T. 2006. "Türkiye’de Spor/Futbol Basını ve Banal Milliyetçilik." Ulusal Spor ve Medya Konferansı, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, 28- 29 Mart 2006.
- Dijk, V. 1996. *Power and the News Media*. Cresskill: Hampton Press.
- Ertan-Keskin, Z. 2004. "Türkiye’de Haber İncelemelerinde Van Dijk Yöntemi, In: Çiler Dursun." *Haber Hakikat Ve İktidar İlişkisi*. Ankara: Elips Yayınları.
- Habermas, J. 1962. *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Luchterland: Neuwied.
- Hocaoğlu, D. 2003. "Milliyetçilik ve Küreselleşme, Milliyetçiliğin Kıdemi, Tabiiliği, Fıtriliği." *2023-İkibinyirmüç Dergisi* 24: 12-22.
- Gellner, E. 1998. *Milliyetçiliğe Bakmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Giddens, A. 2000. *Üçüncü Yol*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Gökalp, E. 2006. "Beware the Turks Are Coming: Reproducing Turkish Nationalism(s) Through the Coverage of Football Games." *RAMSES Working Paper* 7/06.
- Gülalp, H. 2007. *Vatandaşlık ve Etnik Çatışma: Ulus Devletin Sorgulanması*. İstanbul: Metis.
- Hale, W. 2003. *Türk Dış Politikası 1774-2000*. London: Frank Cass & Co Ltd.
- Kaya, İ. 2007. "Kimlik Politikaları: Tanınma mı? Hegemonya mı?" *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 10:1.
- Keyman, F. 2000. "Globalleşme Söylemleri ve Kimlik Talepleri: Türban Sorununu Anlamak", *Global-Yerel Eksende Türkiye*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Kirişçi, K, ve Winrow, G. 1997. *The Kurdish Question and Turkey: An Example of a Trans-State Ethnic Conflict*. London: Frank Cass.

Kohn, H. 1955. *Nationalism: Its Meaning and History*. Princeton.

Kolukırcık, S. 2008. "Türk Modernleşme Sürecinde Merkezin Dönüşümü: Yerelden Küresele Yeni Kimlik Arayışları." *Sosyal Bilimler Dergisi* 18: 133-146.

Kushner, D. 1979. *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*. İstanbul: Kervan Yayınları.

Law, A. 2001. "Near and Far: Banal National Identity and The Press in Scotland." *Media Culture Society* 23:3.

Lewis, S. C. 2008. "News, Nationalism, and the Imagined Community: The Case of Bilingual Journalism in Spain." *Journalism Studies* 9: 409-428.

Mahçupyan, E. 2004. *Türkiye'de Gayrimüslim Cemaatlerin Sorunları ve Vatandaş Olamama Durumu Üzerine*. TESEV Demokratikleşme Programı Direktörü, Haziran 2004.

Moles, A. 1974. "Television and Forward Planning in Culture." *Education and Culture* 33-40.

Morresi, E. 2003. *Haber Etiği: Ahlaki Gazeteciliğin Kuruluşu ve Eleştirisi*. Ankara: Dost.

Oran, B. 2000. "Küreselleşme Ortamında Türkiye'de 'Birlik ve Beraberlik: Kürt Kimliği ve Gelecek Üzerine Düşünceler." I. Ulusal Tarih Kongresi Bildirileri, Mersin Üniversitesi, 30 Nisan-2 Mayıs, 23-33.

Oran, B. 2004. "Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Raporu'nun Bütün Öyküsü." *Birikim Dergisi* 28- 29.

Oran, B. 1997. "Kürt Kimliği ve Gelecek Üzerine Düşünceler, Tarih ve Milliyetçilik." I. Ulusal Tarih Kongresi, Bildiriler, Mersin Üniversitesi.

Özer, İ. 2004. *Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.

Özgüneş, N., ve Terzis, G. 2000. "Constraints and Remedies For Journalists Reporting National Conflict: The Case of Greece and Turkey." *Journalism Studies* 1(3): 405-426.

Özkan, A. 2008. "Millet-Milliyetçilik-Milli Tarih Bağlamında Türk Yurdu Dergisi'nde Milli Tarih Oluşturma Çabaları." *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 37.

Ülkü, G. 2004. "Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu Ve Van Dijk Yöntemi, In: Çiler Dursun." *Haber Hakikat Ve İktidar İlişkisi*. Ankara: Elips Yayınları.

Potter, J. 2003. *Discourse Analysis and Discursive Psychology*, In P. M. Camic, J. E. Rhodes, L. Yardley, *Qualitative Research in Psychology: Expanding Perspectives in Methodology and Design*. Washington. DC: American Psychological Association.

Saraçlı, M. 2007. *AB ve Türkiye'de Azınlıklar*. Ankara: Lotus Yayınları.

Sözen, E. 1999. *Söylem*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Şahin, K. 2007. *Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus Devlet*. İstanbul: İlgi Yayınları.

Taşpınar, Ö., ve Gordon, P. H. 2009. *Türkiye'yi Kazanmak*. İstanbul Yayınları.

Tajfel, H., ve Turner, J.G. 1986. *Social Identity Theory of Intergroup Behavior*, In Hogg, M.A., *Social Psychology: Intergroup Behavior and Societal Context*. London: Sage Publications.

Torun, İ. 2009. "Türkiye'de Sivil Toplum ve Demokrasinin Olarak Alevilik." Uluslararası Davraz Kongresi, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Isparta.

Tuchman, G. 1978. Introduction: The Symbolic Annihilation of Women by the Mass Media, *Hearth and Home: Images of Women in the Mass Media*. New York: Oxford University Press.

Yavuz, K. 1977. "Ziya Gökalp'in Dini Tutumu ve Din Anlayışı." *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2.

Yegen, M. 2002. *Türk Milliyetçiliği ve Kürt Sorunu, In Tanıl B., Modern Türkiye 'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*. İstanbul: İletişim.

Yumul, A., ve Özkırımlı, U. 2000. "Reproducing the Nation: 'Banal Nationalism' in the Turkish Press", *Media, Culture & Society* 22: 787-800.

Zubaida, S. 1996. "Turkish Islam and National Identity." *MiddleEast Report*, Nisan-Mayıs.